

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra primární a preprimární pedagogiky

Diplomová práce

Lenka Křížanová

**Komparace vzdělávání na 1. stupni základních škol
v České republice a Švédsku**

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Olomouc

.....

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat své vedoucí práce Doc.PhDr. Evě Šmelové, Ph.D. za odborné vedení závěrečné práce, hodnotné rady a vstřícný přístup, který mi poskytovala v průběhu vytváření této diplomové práce.

OBSAH

ÚVOD.....	5
1 VYMEZENÍ POJMŮ.....	7
2 SROVNÁVACÍ PEDAGOGIKA	10
3 HISTORICKÝ VÝVOJ VZDĚLÁVACÍHO SYSTÉMU A VZDĚLÁVACÍ POLITIKA V ČESKÉ REPUBLICE A ŠVÉDSKU.....	12
3.1 Česká republika.....	12
3.2 Švédsko.....	18
3.3 Komparace vývoje vzdělávacího systému a vzdělávací politiky v České republice a Švédsku	23
4 MEZINÁRODNÍ NORMA PRO KLASIFIKACI ISCED 2011	25
5 LEGISLATIVNÍ RÁMEC PRO VZDĚLÁVÁNÍ NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH	28
5.1 Česká republika.....	28
5.2 Švédsko.....	30
5.3 Komparace legislativního rámce ve sledovaných zemích	31
6 KURIKULÁRNÍ DOKUMENTY VYBRANÝCH ZEMÍ	32
6.1 Česká republika.....	33
6.2 Švédsko.....	35
6.3 Komparace kurikulárních dokumentů	36
7 STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA VZDĚLÁVÁNÍ NA 1. STUPNI ZÁKLADNÍCH ŠKOL.....	38
7.1 Česká republika.....	38
7.2 Švédsko.....	41
7.3 Komparace vzdělávání na 1. stupni základní školy a povinnost školní docházky ve sledovaných zemích	43
8 CÍLE A OČEKÁVANÉ VÝSTUPY ZÁKLADNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE A ŠVÉDSKU	45
8.1 Česká republika.....	45
8.2 Švédsko.....	47
8.3 Komparace cílů a očekávaných výstupů základního vzdělávání ve srovnávaných zemích.....	48
9 KLÍČOVÉ KOMPETENCE A CELKOVÉ CÍLE	50
9.1 Česká republika.....	50
9.2 Švédsko.....	52
9.3 Komparace klíčových kompetencí a obecných cílů.....	55
10 OBSAHY ZÁKLADNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE A ŠVÉDSKU.....	57
10.1 Česká republika.....	57
10.2 Švédsko.....	60

10.3	Komparace obsahů základního vzdělávání.....	62
11	POČTY ŽÁKŮ A VELIKOST TŘÍD V ČESKÝCH A ŠVÉDSKÝCH ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH	64
11.1	Česká republika.....	64
11.2	Švédsko	65
11.3	Komparace počtu žáků a velikosti tříd v České republice a Švédsku.....	65
12	HODNOCENÍ	67
12.1	Česká republika.....	67
12.2	Švédsko	68
12.3	Komparace hodnocení	70
	SHRNUTÍ.....	72
	ZÁVĚR.....	74
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	76
	SEZNAM TABULEK	82
	SEZNAM PŘÍLOH	83
	ANOTACE	86

ÚVOD

Školské systémy, ve všech zemích Evropské unie, prošly svým historickým vývojem až do dnešní podoby. V několika aspektech se liší, ale také shodují. Rozdíly můžeme sledovat především v pojetí vzdělávání jednotlivých států, vzdělávací politice, obsahu, ale také v principech vzdělávání. Vše je ovlivněno podmínkami a požadavky daných států, v rámci jejich tradic a kultur.

Odlišnosti ve vzdělávání jsou značné, a proto je zapotřebí se jejich zvláštnostmi a rozdílnostmi zabývat i přesto, že jeden ze současných trendů vede k tomu, aby bylo vzdělávání ve všech zemích srovnatelné. K tomu, abychom mohli jednotlivé vzdělávací systémy srovnávat, přispěla disciplína komparativní pedagogiky, která se touto problematikou zabývá.

Téma diplomové práce jsem si vybrala především díky studentského pobytu Erasmus, kterého jsem se mohla zúčastnit. Jeden semestr jsem studovala na švédské univerzitě v Uppsale. V rámci mého studia jsem navštívila místní základní školy, kde jsem měla možnost si vyzkoušet a sledovat, jak to funguje ve švédských základních školách. Již po několika návštěvách byly rozdíly oproti českým školám patrné.

Úroveň švédského školství je velmi vysoká, a ne jeden evropský stát se jím snaží inspirovat. Právě výborná úroveň vzdělávání a pobyt ve Švédsku mě inspirovaly k mému tématu diplomové práce „Komparace vzdělávání na 1. stupni základních škol (dále jen ZŠ) v České republice a Švédsku“. Hlavním cílem diplomové práce je porovnat vzdělávání na 1. stupni ZŠ v České republice a ve Švédsku, a to ve vybraných ukazatelích. Na základě provedené komparace se pokusit pojmenovat slabé a silné stránky sledované vzdělávací oblasti v ČR.

Je zapotřebí zjistit odlišnosti v pojetí primárního vzdělávání, školské legislativě a především v národních vzdělávacích dokumentech. Stěžejními dokumenty se tak stávají školské zákony a národní kurikula sledovaných zemí.

Jelikož se diplomová práce zabývá cizí zemí, bylo nutné pracovat s cizojazyčnou literaturou a texty, které byly převážně v anglickém jazyce a ve švédštině. Překlady textů jsem prováděla sama, na základě znalosti anglického jazyka, pomocí slovníků a internetových překladačů.

V první kapitole jsou vysvětleny základní pojmy jako kurikulum, vzdělávací systém, vzdělávací soustava a učivo. V první části diplomové práce se věnuji komparativní pedagogice a postavení primárního vzdělávání vybraných zemí v mezinárodním pojetí. Tato

část je také věnována historickému vývoji vzdělávání v České republice a ve Švédsku, a jejich vzdělávací politice. Ve druhé části dochází k podrobnému rozpracování kurikulárních dokumentů pro základní vzdělávání, které jsou pro tuto práci stěžejní. Kapitola je věnována charakteristice vzdělávání na prvním stupni základních škol, cílům vzdělávání, klíčovým kompetencím, obsahům, ale také hodnocení a počtu žáků ve třídách během edukačního procesu.

Závěr diplomové práce konfrontuje zvolené cíle a zjištěné rozdíly, ke kterým jsem dospěla v rámci primárního vzdělávání se zaměřením na první stupni základních škol ve sledovaných zemích.

1 VYMEZENÍ POJMŮ

Kurikulum

Kurikulum je edukační fenomén, který z nejobecnějšího pohledu znamená obsah vzdělávání, učební plán. Tento pojem má dlouhou historii. Již od šedesátých let 20. století se začal používat v zahraničí. U nás se tento pojem, související s výchovou a vzděláváním, ujal až od konce 80. let. Do té doby byl téměř neznámým. Komplexní charakteristika kurikula posiluje plánované učební zkušenosti, obsahy činností, zkušenost žáka v průběhu školní docházky, pokrývá vzdělávací cíle, vztahy mezi učiteli a žáky a další faktory ovlivňující výuku ve škole.

Kurikulum může být chápáno v užším nebo širším pojetí. V úzkém pojetí znamená určitý psaný dokument nebo plán vzdělávání, který obsahuje i způsoby, strategie dosahování formulovaných cílů vzdělávání. Kdežto v širším pojetí zahrnuje to, co získáváme během vzdělávání. (Čábalová, 2011, str. 72)

Rozlišují se tři základní významy pojmu:

- vzdělávací program, projekt, plán
- průběh studia a jeho obsah
- obsah veškeré zkušenosti, kterou žáci získávají ve škole a činnostech ke škole se vztahující (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, str. 136)

Kurikulum lze definovat v různých rovinách. Walterová, E. a kol., vymezují roviny kurikula takto:

- plánované (zamýšlené) kurikulum – jsou to např. cíle vzdělávání, obsahy, časový rozvrh aj., které jsou částmi ve formě oficiálních dokumentů
- realizované (prezentované) kurikulum – dochází k modifikaci plánovaného kurikula v konkrétních podmínkách školy, např. cíle a obsah vzdělávání, které jsou přizpůsobeny schopnostem a úrovni žáků
- skryté kurikulum – jsou to další souvislosti života konkrétní školy, ve kterých je kurikulum prezentované, např. celkové klima školy, školní normy, vztahy mezi učiteli aj.

- dosažené (osvojené) kurikulum – vztahuje se k jednotlivým žákům, vypovídá o výsledcích vzdělávání ve škole pomocí testů (Walterová a kol., 2004, str. 227)

Kurikulum není pouze vyučovacím plánem nebo vymezením vzdělávacího obsahu určeným pro učitele. Je to především také učební plán žáků. Je chápáno, jako veškerá zkušenost, kterou žáci ve škole získávají. Jak definuje Průcha, „kurikulum je chápáno, jako obsah vzdělávání, který zahrnuje veškeré zkušenosti, které žáci získávají ve škole a v činnostech ke škole se vztahujících. Jedná se zejména o jejich plánování, zprostředkování, ale také o hodnocení. (Průcha, 2002, str. 243)

K této definici a pojetí kurikula se přikláním nejvíce, jelikož je mi blízké v tom, že je postaveno na zkušenostech žáků.

Vzdělání a vzdělávání

Vzdělání a vzdělávání jsou dva odlišné pojmy, které jsou stále diskutované a nedostatečně ujasněny. V pedagogické terminologii dochází často k záměnám těchto pojmů.

V českém prostředí je vzdělání považováno za tzv. veřejný statek, za jehož poskytování je odpovědný stát. Je spjato s pojmy kultivace, rozvoj, formování a utváření člověka. Vzdělání je chápáno jako úroveň dosaženého formálního vzdělání, které je uskutečňováno ve vzdělávacích institucích.

Vzdělávání poukazuje na procesuální stránku záměrného a řízeného utváření, a také na rozvíjení kognitivních, sociálně afektivních i psychomotorických složek osobnosti. Zahrnuje nejen vzdělávací procesy v prostředí školy, ale také ty, které probíhají mimo ni tzv. neformální vzdělávání. (Walterová a kol., 2004, str. 23)

Tyto dva odlišné významy jde rozlišit podle:

- Osobnostní pojetí – vzdělání se chápe jako součást socializace jedince, je to složka kognitivní vybavenosti osobnosti, která se zformovala prostřednictvím vzdělávacích procesů.
- Obsahové pojetí – vzdělání je zkonstruovaný systém informací a činností, které jsou plánovány v kurikulu různých škol a vyučovacích předmětů a realizovány ve výuce. Souhrnně jsou tyto informace a činnosti chápány jakožto učivo, obsah vzdělání nebo jako vzdělávací cíle.
- Institucionální pojetí – vzdělání je společensky organizovaná činnost zabezpečovaná institucí školství, formálního vzdělávání, celoživotního učení aj. Je diferencováno

prostřednictvím úrovní vzdělání, stupňů a druhů aj. Rozlišuje se tak na základní vzdělání, středoškolské vzdělání, vysokoškolské vzdělání.

- Socioekonomické pojetí – vzdělání je chápáno jako jedna z kategorií, které charakterizují populaci.
- Procesuální pojetí – vzdělání, přesněji vzdělávání je proces, jímž se realizují stavy jedince a společnosti ve smyslu výše spojených významů. (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, str. 361)

2 SROVNÁVACÍ PEDAGOGIKA

Jelikož se diplomová práce zabývá komparací (srovnáváním) základního vzdělávání na 1. stupni základních škol ve vybraných zemích, je třeba uvést, čím se srovnávací pedagogika, jakožto obor v rámci školství, zabývá.

Moderní společnost si stále klade větší nároky na člověka, na stupeň jeho rozvoje, na úroveň jeho vzdělání a na kvalitu schopností odpovědně a kvalifikovaně plnit stále náročnější sociální role. Tyto nároky na osobnost každého z nás kladou do centra pozornosti výchovu a vzdělání, jako jeden z důležitých činitelů. (Jůva, 1986, str. 8)

Srovnávací pedagogika označuje jak teorie, tak výzkumné aktivity, které se zabývají zkoumáním charakteristik a fungování systémů různých zemí, jejich popisem, srovnáním, hodnocením, a to především v globálním pohledu. (Průcha, 2012, str. 9)

Vzdělávání má intervenční funkci - zprostředkovává poznatky o vzdělávání v jedné zemi do jiných zemí. To nám dává za důležité zajímat se o to, jak je vzdělávání utvářeno, ale také jak funguje v jiných zemích.

„Vzdělání prochází velkolepým vývojem. Mluví se o učící se společnosti (learning society), ve které nejen povinné školní vzdělávání, ale i veškeré další, formální a neformální vzdělávání nabývá na stále větší závažnosti pro život lidí. Všechny vyspělé i méně rozvinuté země se podle svých ekonomických možností a kulturních orientací snaží vybudovat co nejdokonalejší vzdělávací systémy, jakožto nezbytný předpoklad ke svému dalšímu rozvoji.“ (Průcha, 2012, str. 10)

Za zakladatele srovnávací pedagogiky je všeobecně považován francouzský osvícenec Jullien de Paris (1775-1848), a to na základě své publikace *Esquisse et vues préliminaires d'un ouvrage sur l'éducation comparée* (Nárys a předběžné pohledy na práci o srovnávací pedagogice) vydané v roce 1817 v Paříži. V této průkopnické studii vytyčil principy, jež se uplatňují ve srovnávací pedagogice dodnes. Je zde zmíněna přesná dokumentace o školství v různých zemích, objektivní vyhodnocování rozdílů aj. Pozoruhodné je, že autor dokonce požadoval zadávání dotazníků o školství úřadům různých zemí, aby se na jejich základě shromažďovaly příslušné statistické a jiné informace. (Průcha, 1999, str. 23)

„Komparace, představuje hledání shod, podobností a rozdílů mezi zdánlivě podobnými skutečnostmi a jejich hodnocením podle nějakých vyšších hledisek. Jejím podstatným znakem je pluralita objektů (pro srovnání jsou vždy nutné dva nebo více objektů),

fenomenalista (každé srovnání musí vycházet z konkrétních individuálních jevů), v oblasti vzdělávání také globalista pedagogické situace (pro srovnání pedagogických jevů a faktů je třeba přihlížet ke školskému systému jako celku, a to jak z hlediska synchronního, tak i diachronního) a konečně srovnatelnost (srovnávat je možno pouze srovnatelně, tj. všechny aspekty nesmí být zcela heterogenní, nýbrž vedle odlišností také musí existovat i podobnosti.“ (Váňová, 1998, str. 59)

Pedagogický slovník (Průcha, 2001, str. 15) vymezují srovnávací pedagogiku jako: „vědní disciplínu zabývající se srovnáváním vzdělávacích systémů nebo jejich částí ve dvou nebo více zemích. Často se používá termín mezinárodní srovnávací pedagogika pro označení výzkumné oblasti, která srovnává pedagogické jevy ve více zemích, přináší inspiraci a kritický pohled na vlastní vzdělávací systém, podporuje hledání obecných řešení v mezinárodním měřítku.“

Odbornice na srovnávací pedagogiku Váňová, definuje úkol srovnávací pedagogiky takto: „Srovnávací pedagogika studuje školskou politiku a legislativu, řízení a financování školství, strukturu školských systémů a jejich výsledky, zabývá se vzdělávacími cíli a jejich pedagogickými obsahy, didaktickými metodami, učebnicemi, účastníky pedagogického procesu, nebo např. i takovými dílčími problémy jako je rozvrh hodin nebo rozložení školních prázdnin.“ (Váňová, 1998, str. 13)

Otázky srovnávací pedagogiky se v současné době dostávají více do popředí zájmu pedagogických pracovníků i širší veřejnosti. Zajímají se o to, jak funguje vzdělávání mládeže a dospělých v jiných zemích, za jakých podmínek a s jakými výsledky fungují vzdělávací systémy v zahraničí a jak si, při mezinárodním srovnávání, stojí český vzdělávací systém. (Průcha, 2012, str. 15)

3 HISTORICKÝ VÝVOJ VZDĚLÁVACÍHO SYSTÉMU A VZDĚLÁVACÍ POLITIKA V ČESKÉ REPUBLICE A ŠVÉDSKU

Již z názvu kapitoly je zřejmé, že je jejím obsahem historický vývoj sledovaných zemí. Současná podoba vzdělávání prošla dlouhým historickým vývojem, který ji v každé své fázi značně ovlivnil. Proto považujeme za důležité se této oblasti věnovat. Uvádíme také stručnou geografickou a demografickou charakteristiku České republiky a Švédska.

3.1 Česká republika

Česká republika je vnitrozemský stát ležící ve střední Evropě. Sousedí na západě s Německem, na severu s Polskem, na východě se Slovenskem a na jihu s Rakouskem. Území České republiky se skládá ze tří historických zemí – Čechy, Morava a Slezsko. Úředním jazykem je čeština. Počet obyvatel na území České republiky je 10 521 646. (Wikipedie [online]. Wikipedie, otevřená encyklopedie. [cit. 2014-09-15]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/C4%8Cesko#Samostatn.C3.A1_.C4.8Cesk.C3.A1_republika)

K jedné z významných událostí v historii české země řadíme rok 1989, kdy došlo ke svržení komunistické moci v zemi a pozdějšímu rozdělení Československa na dva samostatné státy – Českou republiku a Slovensko, ke kterému došlo 1. ledna 1993.

Česká republika je moderní a demokratická země s bohatým kulturním a historickým dědictvím. Některé památky země patří do seznamu světového kulturního dědictví UNESCO. Země je členem Organizace spojených národů, Severoatlantické aliance (NATO) aj. Je také jednou ze zemí Evropské unie, do které vstoupila 1. května 2004.

Historický vývoj vzdělávacího systému

Česká republika je relativně malá země s malým počtem obyvatel, ale za to s dlouhou historií vzdělávání. Po příchodu křesťanství na naše území byly v 9. století zakládány první školy. Jejich zřizovatelem byla církev. Jednalo se o školy klášterní a katedrální. Řízení ze strany církve se však stalo nedostatečným a tak v poslední třetině 18. století přichází zásadní změny v českém školství, a to s příchodem tereziánských reforem, kdy se vrchním dozorcem nad vzděláváním stal stát.

Tereziánské reformy

Roku 1774 byla zavedena povinná školní docházka, o kterou se zasloužila Marie Terezie. Vzdělávání začalo být povinné pro všechny děti ve věku od šesti do dvanácti let. Tato povinnost trvala až do roku 1869. (Vališová, Kracíková, 2007, str. 70)

Vídeňský opat Ignazi von Felbier Felbiger přišel s myšlenkou o zavedení tří druhů škol. Byly to školy triviální, hlavní a normální. Zřizovatelem škol triviálních byla fara. Učilo se čtení, psaní, počítání a základy hospodářství. Stěžejním předmětem bylo náboženství. Školy hlavní byly zřizovány v krajských městech. Oproti triviální škole bylo rozšířeno o základy reálií, latiny, slohu, kreslení a geometrii. V 1. třídě se vyučoval mateřský jazyk, ve 2. třídě částečně i němčina. Normální školy se nacházely v zemských městech. Tento typ škol připravoval pro gymnázium a pro praktický život.

Mimo elementární školství byly zřizovány i gymnázia, odborné školy a vysoké školy. Gymnázia se z původních latinských škol staly školami s důrazem na rozvoj věd. Měly za úkol připravit žáky pro budoucí studium na vysoké škole.

Vydáním velkého říšského zákona roku 1869, začaly vznikat školy obecné. Ty se dělily na obyčejné školy obecné a školy měšťanské. Obyčejná škola obecná měla vychovat děti v mravnosti, zbožnosti a rozvíjet jejich poznání. Zatímco měšťanské školy měly poskytnout vyšší vzdělání, než jaké bylo poskytováno na školy obyčejné obecné.

Školství v Československu

Školské zákony, vydané za vlády Marie Terezie a Josefa II. Zůstaly v platnosti až do vzniku Československého státu. Roku 1922 byl vydán tzv. malý školský zákon, který zavedl osmiletou školní docházku na celém území. Z důvodu těchto změn vznikly nové školní osnovy. Byly zavedeny nové předměty jako občanská nauka a ruční práce pro chlapce. Nově byl určen počet žáků na učitele. Ten v roce 1932-1933 činil 60 žáků (z původních 80). (Vališová, Kasíková, 2007, str. 79)

V menších obcích vznikaly školy obecné, které byly dvoutřídní a jednotřídní. Tento typ škol na území Československa převládal. Ve městech to byly školy měšťanské, které byly pětitřídní. Na středních školách byl kladen důraz na cizí jazyky. Studium bylo ukončeno maturitní zkouškou. Ta žáky opravňovala k přijetí na vysokou školu. Za nejstarší vysokou školu byla považována Karlova Univerzita, která byla založena již v roce 1348. Stala se tak jednou z nejstarších univerzit ve střední Evropě. Druhá česká univerzita – Masarykova univerzita v Brně byla založena až roku 1919.

Školství po 2. světové válce

Cílem reformy po 2. světové válce bylo vytvořit jednotnou školu. Zákon o jednotné škole byl vydán parlamentem po převratu v dubnu 1948. Vydáním zákona vznikla povinnost pro všechnu mládež od 6 do 15 let na základní obecné vzdělání. Školská soustava se začala dělit na školy mateřské, národní, střední, školy třetího stupně. Byly vydány nové učební plány, osnovy a učebnice. (Vališová, Kasíková, 2007, str. 85) Vzdělávání bylo pro všechny žáky zdarma.

Platnost zákona o jednotné škole trvala pouhé 4 roky. Proto byl roku 1953 vydán nový zákon. Druhý stupeň základní školy byl zkrácen o 1 rok. To způsobilo, že již v 5. ročníku byly probírány předměty, které patřily do ročníků na druhém stupni. Přejít mezi 4. a 5. ročníkem tak byl pro žáky velkým skokem. Na učitele byly kladeny velké nároky.

Období 1948 – 1989 bylo nazýváno jako tzv. éra socialismu. Školství bylo jednotné, silně centralizované a ovlivňováno politickými rozhodnutími.

Roku 1978 byl vydán nový školský zákon. Byla jím zavedena desetiletá povinná školní docházka. Tvořily ji dva stupně – 1. stupeň (4 ročníky) a 2. stupeň (4 ročníky). K tomu byly připočítány 2 roky na některém typu středních škol.

Dramatické změny nastaly v listopadu 1989, kdy došlo k pádu komunismu v zemi. K moci se dostala parlamentní demokracie, která zavedla novou vzdělávací politiku. Změny se týkaly oblasti financování, řízení, vzdělávací nabídky, kurikula atd. Začaly vznikat nové druhy škol, nové studijní programy a nové vzdělávací programy. Kromě státních škol byly zakládány i školy soukromé. Došlo k novému pojetí kurikulární politiky. Díky tomu dostaly školy volnost ve vytváření školních vzdělávacích programů. Byl představen Standard základního vzdělávání. Tento „Standard“ vyjadřoval představu o cílech, vzdělávacím obsahu, učebnicích a hodnocení na úrovni základních škol.

„V návaznosti na Standard základního vzdělávání byly v letech 1996 až 1997 schváleny tři vzdělávací programy pro základní vzdělávání – Obecná a občanská škola, Základní škola a Národní škola. Tyto vzdělávací programy nahradily dosavadní učební osnovy a učební plány.“ (Spilková, 2005, str. 18)

Současné školství

Současné školství se řídí podle Školského zákona 564/2004 Sb. (dále jen šk. z.) „Tento zákon upravuje předškolní, základní, střední, vyšší odborné a některé jiné vzdělávání ve školách a školských zařízeních, stanoví podmínky, za nichž se vzdělávání a výchova

uskutečňuje, vymezuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob při vzdělávání a stanoví působnost orgánů vykonávajících státní správu a samosprávu ve školství.“

Šk. z. byl vydán 1. ledna 2005 a platí dodnes. Stanovuje cíle vzdělávání, které jsou ukotveny v Národním programu vzdělávání tzv. Bílé knize z roku 2001. Jedním z obecných cílů je například rozvoj osobnosti člověka, který bude vybaven poznávacími a sociálními způsobilostmi, mravními a duchovními hodnotami pro osobní a občanský život, výkon povolání nebo pracovní činnosti, získávání informací a učení se v průběhu celého života aj.

Školy jsou vytvářeny na dvou úrovních – státní a školní. Zřizovatelem školy může být obec, krajský úřad, církev nebo soukromá osoba či nadace.

Vzdělávací politika

Činnost školských a mimoškolských vzdělávacích zařízení je významně ovlivňována vzdělávací politikou státu. Pojem vzdělávací politika může být vymezován jako principy, priority a metody rozhodování o vzdělávacích institucích. Toto rozhodování zahrnuje:

- strategické cíle rozvoje vzdělávání
- legislativní rámec vzdělávacích institucí
- způsob financování vzdělávání
- stanovení cílů a obsahu vzdělávání
- ovlivňování podmínek činnosti vzdělávacích zařízení
- způsoby kontroly vzdělávacích zařízení (Průcha, 2012, str.148)

Na vzdělávací politice státu se podílí mnoho subjektů, které ji do jisté míry ovlivňují. Mezi nejznámějšími subjekty vzdělávací politiky v České republice patří:

- Volení politikové
Patří zde prezident, předseda vlády, poslanci, Parlament České republiky (především Výboru pro vzdělání, vědu a kulturu, senátoři). Navrhují a schvalují legislativní normy, prezentují zájmy politických stran.

- **Školská administrativa**
Ministr školství, Česká školní inspekce, úředníci krajských úřadů (magistrátů), především jejich odborů školství, ředitelé škol a vedoucí školských zařízení, obce (jako představitelé místní samosprávy). Působí jako výkonná složka vzdělávací politiky.
- **Organizace učitelů**
Hájí profesní práva učitelů (v České republice např. NEMES, Asociace ředitelů základních škol, odborové organizace, aj.).
- **Rodiče**
Rodiče ovlivňují politiku především prostřednictvím různých organizací, u nás například Unie rodičů a Sdružení rodičů. (Vališová, Kasíková, 2011, str. 107)

Mezi instituce vzdělávací politiky v České republice patří:

Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy

Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT), zkráceně označováno jako Ministerstvo školství, je ústředním orgánem státní správy pro předškolní zařízení, školská zařízení, základní školy, střední školy a vysoké školy, pro vědní politiku, výzkum a vývoj, včetně mezinárodní spolupráce v této oblasti, a pro vědecké hodnosti, pro státní péči o děti, mládež, tělesnou výchovu, sport, turistiku a sportovní reprezentaci státu.

Úkolem MŠMT je zpracovávání koncepcí vzdělávání, řídit výkon státní správy v oblasti školství, vedení rejstříku škol, schvalování učebních plánů (osnov), schvalování finančních normativů na žáka, registrace vnitřních předpisů vysokých škol. Současným ministrem školství je PhDr. Marcel Chládek, MBA.

Česká školní inspekce

Česká školní inspekce je podřízená MŠMT. Je správním úřadem s celostátní působností. V čele stojí ústřední školní inspektor jmenovaný ministrem pro oblast školství.

Prostřednictvím České školní inspekce je zajišťováno hodnocení vzdělávací soustavy v České republice, a to v oblasti vzdělávání a školských služeb poskytovaných školami a školskými zařízeními zapsanými ve školském rejstříku.

Česká školní inspekce zpracovává koncepční záměry inspekční činnosti a systémy hodnocení vzdělávací soustavy, provádí inspekční činnost ve všech školách a školských zařízeních zapsaných do školského rejstříku bez ohledu na zřizovatele. Vykonává inspekční činnost na základě plánu hlavních úkolů na příslušný školní rok, který schvaluje ministr školství, mládeže a tělovýchovy. Výstupem hodnotící inspekční činnosti je inspekční zpráva. Tato zpráva je veřejně přístupná ve škole či školském zařízení a u místně příslušného inspektorátu, a to po dobu 10 let. (Česká školní inspekce. [online]. [cit.2014-09-20]. Dostupné z: <http://www.csicr.cz/cz/ZAKLADNI-INFORMACE/O-nas>)

Národní ústav pro vzdělávání

Národní ústav pro vzdělávání (NÚV), založený v roce 2011, zodpovídá za průběžné sledování informací o vzdělávání od mateřských škol po střední školy, včetně odborných a technických oborů a pedagogicko-psychologického poradenství. Zodpovídá rovněž za tvorbu rámcových vzdělávacích programů a pomáhá se zaváděním školních vzdělávacích programů. (Výhled vzdělávací politiky: *Česká republika* [online] [cit. 2014-08-02]. Dostupné z: <http://www.csicr.cz/getattachment/01a4a6f7-b690-46f8-96b7-e98941adbba0>)

Orgány kraje

Orgány kraje zpracovávají programy rozvoje vzdělávání, jsou zřizovateli odborných učilišť, středních škol, vyšších odborných škol a školských zařízení.

Orgány obcí

Jejich úkolem je vykonávat státní správu v oblasti školství, zajišťují podmínky pro realizaci povinné školní docházky. Fungují jako zřizovatelé základních, mateřských škol a školských zařízení.

Od roku 2003 mají školy autonomii pro vlastní rozhodování: 68 % rozhodnutí je učiněno na úrovni školy, zatímco 28 % je přijato na místní nebo krajské úrovni a 4 % na centrální úrovni. Klíčovou zodpovědnost nesou ředitelé škol. Povinně musí být zřízeny školské rady, které umožňují účast rodičů, žáků, pedagogických pracovníků a veřejnosti na řízení školy. (Výhled vzdělávací politiky: *Česká republika* [online]. [cit. 2014-08-02]. Dostupné z: <http://www.csicr.cz/getattachment/01a4a6f7-b690-46f8-96b7-e98941adbba0>)

3.2 Švédsko

Švédské království (Konungariket Sverige) je dědičnou konstituční monarchií, kde hlavou státu je král. Leží na Skandinávském poloostrově, mezi Norskem a Finskem. Patří mezi největší evropské země. Kromě pevninské části mu náleží mnoho ostrůvků a ostrovů. Úředním jazykem je švédština

Éra moderního Švédska začala při nástupu prvního švédského krále Gustava Vasy, který usedl na trůn v roce 1523 a vytvořil samostatný Švédský stát. Během válek si Švédsko zachovalo neutralitu. Dokonce ani po 2. světové válce se země nepřipojila do žádného vojenského uskupení. Neutralitu si země drží dodnes. Není členem NATO. Až 1. ledna 1995 vstoupila země do Evropské unie.

Švédsko je zemí s vysokou životní úrovní, ve které žije více než 9 milionu obyvatel, kteří se sdružují převážně na jihu země. V zemi, kromě švédů, žijí také místní původní menšiny, mezi které patří Finové, Laponci nebo Sámové.

Stejně jako některé památky České republiky, tak i památky Švédska jsou zapsány na seznamu světového kulturního dědictví UNESCO.

Historický vývoj vzdělávacího systému

Jako všechny země severní Evropy, tak i Švédsko bylo v 9. století zemí křesťanství. V tomto století můžeme mluvit o počátcích čtení a psaní latinkou, které do Švédska přinášeli křesťanští misionáři.

První školy, které se nazývaly katedrální, začaly vznikat v období 12-13. století. Co se týče vysokoškolského vzdělávání, Švédsko patří k evropským zemím, které univerzitní vzdělání zavedly relativně pozdě. Od 13. století se všichni studenti přesouvali za vzděláním do jiných zemí Evropy. Byla to například Paříž, Praha či Lipsko. Až v roce 1477 byla založena univerzita v Uppsale, která je dnes považována za nejstarší univerzitu Švédska. (Ježková, 2011, s. 46)

17. století

V 17. století se Švédsko, jakožto jedna z mála evropských zemí, začalo rychlým tempem rozvíjet. Na vzdělání se pohlíželo jako na civilizující a stabilizující sílu. Bylo nutné, aby obyvatelé země byli schopni číst a psát. To vedlo k tomu, aby vznikl kvalitní a organizovaný vzdělávací systém. Byla založena první gymnázia, která sloužila jako

příprava na vysoké školy. Vývoj a situace v jednotlivých školách ovšem nebyly úplně zcela jasné a bylo zapotřebí tento systém sjednotit a ujasnit.

Proto koncem třicetileté války pozvali švédové do své země filozofa, spisovatele a pedagoga Jana Amose Komenského. Jeho úkolem bylo navrhnout reformu tamního školství. Komenský došel k závěru, že je nutné, aby existovala spolupráce mezi školami na různých úrovních. Školy byly rozděleny na Trivialsolor – školu triviální, kde se vyučovala gramatika, rétorika a dialekt, Gymnasier – Gymnasium a Academier - Akademie. Při pobytu Komenského ve Švédsku vzniklo jeho známé dílo „Nejnovější metoda jazyků“ (Komenský, 2007) a část díla „Obecná porada o nápravě věcí lidských“ (Komenský, 2007), které jsou, i v dnešní době, stále považovány za velmi významná.

19. století

Po rychlém vzestupu v 17. století se situace v zemi rapidně změnila. 19. století přineslo emigraci obyvatel, což způsobilo, že se Švédsko stalo poměrně chudou zemí. Navzdory této situaci se oblast vzdělávání začala vylepšovat. Jako klíčový můžeme považovat rok 1842. Je charakteristický pro začátek vyspělého školského systému pro všechny obyvatele na území Švédska. Alespoň z teoretického hlediska bylo vzdělávání uváděno jako povinné pro všechny obyvatele. V tomtéž roce byl schválen zákon o povinném vzdělávání chlapců a dívek. Žáci mohli navštěvovat vesnické školy, lidové vysoké školy, reálky, gymnázia či elitní školy. Zásadním problémem ovšem bylo, že velká většina učitelů nebyla dostatečně vzdělaná.

Období po 2. světové válce

Období po 2. světové válce bylo specifické dalšími reformami ve školství. Roku 1946 byla vytvořena komise, která měla na starost radikálně přestavět švédský školský systém. Objevila se nutnost spojit školy do jedné formy. Setkáváme se zde s novými typy škol. Mezi ně patří lidová škola (folkskola), vyšší sekundární (fortsättningsskola), vyšší lidová škola (högre folksskola), komunální střední škola (kommunala mellanskola) a reálka (realskola).

Rok 1962 se stal klíčovým pro povinnou školní docházku. V tomto roce byla zavedena povinná devítiletá základní škola (grundskola). Ta byla určena pro žáky od sedmi do šestnácti let. Tímto se povinná školní docházka prodloužila o dva roky, a po celé zemi byla zavedena jednotná škola. (Ježková, 2011, str. 48)

O dva roky později byla zavedena všeobecná dvouletá vyšší střední škola (gymnasieskola), která navazovala na základní školu. Sloučením učňovské školy (yrkesskola)

a odborné školy (fackskola) do vyšší střední školy byla snaha o sjednocení školy značně posílena.

Švédský školský systém byl po dlouhou dobu vnímán jako celek. Tento nedostatek měl být vyřešen zavedením nového národního kurikula v roce 1980. Kurikulum tak dalo učitelům a žákům možnost neomezeně organizovat výuku.

S prvním školským zákonem se setkáváme v roce 1985. Ve své době patřil k nejobsáhlejším zákonům v zemi. Uváděl například zásadní cíle vzdělávání, pro všechny typy škol. (Hörne, Döbert, Kopp, 2007, str. 742) Důraz byl kladen na objektivní vědění a úsilí o demokratickou společnost.

I když se může zdát, že v oblasti vzdělávání se Švédsko posunulo o krok napřed, v případě země jako celku nemůžeme říci to stejné. V letech 1980 a 1990 se země potýkala s vysokou nezaměstnaností a problémy týkající se velkého počtu imigrantů, který velmi rychle vzrůstal. Vláda i parlament se pomocí dalších reforem snažili udržet gramotnost lidí, která v předchozích letech stále klesala. Také se snažili vypořádat s problémem vzrůstajícího počtu obyvatel bez zaměstnání. Vše se podařilo úspěšně dostat zpět pod kontrolu. Gramotnost obyvatel dosáhla 99% a nezaměstnanost činila pouhých 3,9%. (Marlow-Ferguson, 2001, str. 1318)

Do devadesátých let minulého století to byla vláda, kdo kontroloval školy a školní vzdělávání. Poté docházelo k silné decentralizaci vzdělávacího systému. Decentralizace hrála důležitou roli v přetváření škol. Zodpovědnost státu za řízení škol tak byla ponechána na místních úrovních (obcích) a učitelích samotných. Školský parlament ovšem stanovil cíle kvalitního vzdělávání a vzdělávání učitelů. Úkolem představitelů jednotlivých škol bylo tyto cíle plnit. Začalo docházet k rivalitě mezi školami, které se snažily rozvíjet jejich kvalitu a profil. Rodiče a žáci měli možnost vybrat si školu podle svého svobodného rozhodnutí. (Riss, 2010, str. 20)

V roce 1994 bylo zavedeno Národní kurikulum pro základní školy, které obsahovalo nové sylaby. V tomto novém kurikulu byl kladen důraz na výchovnou odpovědnost školy, nové vyučovací metody, změnu pojetí role učitele a nové vyučovací materiály.

Rok 2001 byl stále ve znamení decentralizace v oblasti povinného školního vzdělávání. Vláda určovala cíle pro dosažení kvalitního vzdělávání a vzdělávání pro učitele. Švédští žáci od sedmi, kdy začínala povinná školní docházka, do šestnácti let, navštěvovali základní školu. Gramotnost žáků byla na vysoké úrovni, avšak mládež pociťovala, že při srovnávání jejich výsledků s výsledky jiných národností, nebyly výsledky dostačující. Proto přichází období dalších reforem. (Marlow-Ferguson, 2001, str. 1320)

V letech 2009 – 2011 došlo k mnohým změnám. Byl navržen nový školský zákon, byla připravena změna ve známkování a s tím související změny v kurikulu a také nový systém vzdělávání učitelů.

Současné školství

Ve Švédsku vládne decentralizovaný vzdělávací systém, který tvoří mateřské školy, předškolní třídy, základní školy, základní školy pro žáky s poruchami učení, střední školy, střední školy pro žáky s poruchami učení, vysoké školy a další formy vzdělávání. Švédské školy mohou být státní nebo soukromé. Povinná školní docházka je stanovena po dobu devíti let pro všechny děti, žijícím na celém území země.

Školský zákon 2010:800 (Education Act), který vzešel v platnost 1. července 2011, je platný dodnes. Zákon upravuje vzdělávání na všech úrovních. Národní kurikulum je závazný dokument, podle kterého se uskutečňuje vzdělávání na všech stupních švédských škol.

Švédský vzdělávací systém se skládá z povinné (compulsory) a nepovinné (non-compulsory) školní docházky. Mezi povinnou školní docházku patří základní školy, speciální školy a školy pro žáky s poruchami učení. Naopak mezi nepovinnou školní docházku patří mateřské školy, předškolní třídy, vyšší sekundární školy, vyšší sekundární školy pro žáky s poruchami učení, a vzdělávání dospělých.

Nepovinné vzdělávání (Non-compulsory)	Povinné vzdělávání (Compulsory)	Nepovinné vzdělávání (Non-compulsory)	Vysokoškolské vzdělávání (Higher education)
Mateřská škola (Pre-school) Předškolní třídy pro děti ve věku 6 let (Classes at age 6)	Základní vzdělávání 1.-9. ročník (Comprehensive education grades 1-9) První stupeň 1.-6. ročník (Primary grades 1-6) Druhý stupeň 6.-9. ročník (Lower secondary grades 1-9)	Gymnázium (Gymnasium – upper secondary 10-12)	Univerzity (University)

Tabulka 1: Švédský vzdělávací systém povinného a nepovinného vzdělávání

Vzdělávací politika

Vzdělávací politika je taková oblast, které švédští politici a odborníci věnují velkou pozornost. Dnešní podoba vzdělávacího systému se začala vytvářet až po druhé světové válce. Proto i v posledních letech prošel vzdělávací systém rozsáhlými reformami. Tyto reformy se týkaly institucí, které se jakkoli podílely na vzdělávání. Ráda bych uvedla instituce, které jsou v posledních letech součástí vzdělávací politiky a které se jí zabývají. Mezi instituce švédské vzdělávací politiky patří:

Ministerstvo pro vzdělání a výzkum

Jak uvádí Ministerstvo pro vzdělání a výzkum, odpovědnost za školství je ve Švédsku rozdělena mezi parlament, vládu, obce, úřady působící v oblasti vzdělávání a jednotlivé školy. Právě Ministerstvo pro vzdělání a výzkum (Utbildningsdepartementet) je hlavní institucí, která odpovídá za vzdělávací politiku a politiku výzkumu. Zabývá se vzdělávacím systémem, jeho fungováním, sledováním, zlepšováním a kontrolováním. V čele ministerstva stojí ministr, který je současně vedoucí ministerstva, a také ministrem pro vysokoškolské vzdělávání a výzkum. Tuto pozici nyní zastává Jan Björklund. (Regeringskansliet. [online]. [cit. 2014-07-18]. Dostupné z: <http://www.government.se/>)

Ježková definuje působení ministerstva takto: „Ministerstvo pro vzdělávání a výzkum zodpovídá za záležitosti týkající se péče o děti, předškolních tříd, povinné školy a jí ekvivalentních typů škol, soukromých škol, péče o děti školního věku a vyšších sekundárních škol, za vzdělávání dospělých realizované na úrovni místních úřadů, záležitosti pokročilé profesní přípravy, doplňkových vzdělávacích programů, lidového vzdělávání dospělých, za systém univerzit a vysokých škol, výzkum, finanční podporu a sociální zabezpečení studentů.“ (Ježková, 2011, str. 33)

Národní agentura pro vzdělání a rozvoj

Švédská Národní agentura pro vzdělávání a rozvoj (Skolverket) je ústředním správním úřadem pro veřejný školský systém, veřejně organizované předškolní aktivity, péči o děti absolvující povinnou školní docházku a pro vzdělávání dospělých. Jejím úkolem je zodpovídat za stanovování cílů a za dodržování hlavních principů vzdělávací politiky. Odpovídá za monitorování, evaluaci, sledování a kontrolu škol. Dohlíží, podporuje, sleduje a hodnotí školu s cílem zlepšit kvalitu a výsledky vzdělávání, a aby k němu měli všichni žáci přístup. Kontrolu provádí prostřednictvím pravidelných studií a průzkumů. Každý rok

agentura shromažďuje údaje o dětech, žácích, zaměstnancích škol, ale také nákladů a výnosů vzdělávání. (Skolverket. Národní agentura pro vzdělání. [online]. [cit. 2014-11-02]. Dostupné z: <http://www.skolverket.se>)

Švédský národní úřad pro zlepšování kvality škol

Mezi další instituce můžeme zařadit Švédský národní úřad pro zlepšování kvality škol (Myndigheten för skolutveckling). Tento úřad odpovídá za zajišťování standardů v celé zemi. Podporuje rozvoj aktivit mateřských škol, péče o děti školního věku, základních a středních škol a vzdělávání dospělých na místní úrovni. Stará se také o rozvoj profesní kompetence učitelů. Podporuje výuku různých předmětů a také šíření ICT ve vzdělávání. (Ježková, 2011, str. 34)

Národní školní inspektorát

Národní školní inspektorát (Skolinspektionen) kontroluje kvalitu základních a středních škol, mateřských škol a péče o děti školního věku a také za dohled nad státními školami, mateřskými školami a systémem péče o děti školního věku. Cílem je vzdělávání v bezpečném prostředí. Pokud se vyskytne problém na školách nebo rodiče a studenti nejsou v nějakém směru spokojeni, obrátí se právě na školní inspektorát. Mohou to být například rodiče, či studenti jednotlivých škol. Školní inspekce má za úkol tyto jednotlivé stížnosti vyšetřit a najít vhodné východisko. (Skolinspektionen. [online]. [cit. cit. 2014-09-13]. Dostupné z: <http://www.skolinspektionen.se/en/About-Skolinspektionen/The-activities-of-the-School-Inspectorate/>)

Orgány obcí

Stejně jako v České republice, působí obce jako zřizovatelé základních, mateřských a jiných školských zařízení. Jejich úkolem obcí vykonávat státní správu v oblasti školství. Obce zajišťují podmínky pro realizaci povinné školní docházky a starají se o financování jednotlivých školských institucí.

3.3 Komparace vývoje vzdělávacího systému a vzdělávací politiky v České republice a Švédsku

První školy vznikaly v obou zemích již v dávných stoletích. Školy byly ovlivněny příchodem křesťanství, proto byly zakládány především pod vedením církví. I přesto,

že se nám může zdát, že spolu české a švédské školství nemá mnoho společného, je to právě naopak. Jan Amos Komenský, celosvětově uznávaný český pedagog a spisovatel, se nemalou zásluhou dostal do podvědomí Švédů, u kterých se zasloužil o reformu školství a vytvoření učebnic pro místní školy.

Školské systémy jak ve Švédsku, tak i v České republice, byly po dobu několika let silně centralizovanými, což znamenalo, že vláda a parlament rozhodovali o všech otázkách vzdělávání. V České republice došlo ke změně až po pádu komunismu v roce 1989. Ve Švédsku tento systém taktéž trval až do konce devadesátých let minulého století.

Po nástupu decentralizace se v obou zemích začalo s důležitými reformami ve školství. Obce se dostaly do čela vzdělávací politiky. Vzniklo nové pojetí kurikulární politiky, začala se vytvářet nová podoba Národního kurikula a s ním spojené sylaby. V České republice i ve Švédsku byla povinná školní docházka po dobu devíti let. V České republice žáci nastupovali do první třídy ve věku šesti let. Naopak ve Švédsku, tomu bylo ve věku sedmi let. Tato věková hranice pro nástup do prvních ročníků funguje dodnes. Byl také kladen důraz na vzdělávání pedagogů, což bylo důležitým krokem ke zkvalitnění výuky ve školách.

V České republice vznikl dokument nazvaný „Standard základního vzdělávání“, který se stal nápomocným dokumentem učitelům a školám při naplňování vzdělávacích cílů. Tento „Standard“ se stal důležitým podkladem pro tvorbu další vzdělávací koncepce státu. V dnešní době je dokument součástí Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, kde je uveden v přílohách. S podobným dokumentem se ve Švédsku nesetkáváme.

Vzdělávací politika je v České republice i ve Švédsku velice podobná. Hlavní odpovědnost za školství a vzdělávací politiku nesou místní ministerstva pro oblast školství v čele s ministrem. Jejich úkolem je také zodpovídat za tvorbu národních kurikul. Švédský Národní školní inspektorát a Česká školní inspekce mají podobné kompetence. Zajišťují hodnocení škol a dohlíží na ně. Kontrola fungování ve školách a školských institucích probíhá v České republice ze strany MŠMT a České školní inspekce. Ve Švédsku tuto funkci zastává Ministerstvo pro vzdělání a výzkum, Národní agentura pro vzdělání a rozvoj a také Národní školní inspektorát.

4 MEZINÁRODNÍ NORMA PRO KLASIFIKACI ISCED 2011

Vzdělávání je jev, se kterým se setkáváme v různých formách ve všech zemích světa. Avšak v každé z těchto zemí má odlišnou podobu co se týče obsahu a fungování vzdělávacích systémů. Aby bylo možné tyto vzdělávací systémy zemí srovnávat bylo nutné vytvořit společný srovnávací standart.

Proto byla počátkem 70. let organizací UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) vytvořena Mezinárodní norma pro klasifikaci vzdělání ISCED 97 (International Standard Classification of Education), která byla schválena na zasedání Generální konference UNESCO v listopadu 1997. (*Český statistický úřad: Mezinárodní klasifikace vzdělávání ISCED 1997* [online]. [cit. cit. 2014-10-18]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/klasifikace_isced_97/\\$File/isced_97.pdf](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/klasifikace_isced_97/$File/isced_97.pdf))

Dnes je nahrazena klasifikací vzdělání CZ-ISCED 2011, která byla zavedena s účinností od 1. ledna 2014. Zahrnuje formální a neformální vzdělávací programy, které jsou nabízeny lidem v libovolné fázi jejich života. Tato norma klasifikace je používána po celém světě a slouží jako nástroj shromažďování, zpracování a zpřístupňování vzdělávacích statistik jak v jednotlivých zemích, tak v mezinárodním měřítku.

ÚROVEŇ VZDĚLÁNÍ	NÁZEV ÚROVNĚ	DÉLKA TRVÁNÍ JEDNOTLIVÝCH ÚROVNÍ
ISCED 0	Vzdělávání v raném dětství	žádná kritéria délky trvání, nicméně programy by měly přinejmenším odpovídat ekvivalentu 2 hodin vzdělávacích činností denně a 100 dní vzdělávacích činností ročně
ISCED 1	Primární vzdělávání	délka trvání se obvykle pohybuje od 4 do 7 let, nejčastější je 6 let
ISCED 2	Nižší sekundární vzdělávání	délka trvání se obvykle pohybuje od 2 do 5 let, nejčastější jsou 3 roky
ISCED 3	Vyšší sekundární vzdělávání	délka trvání se obvykle pohybuje od 2 do 5 let, nejčastější jsou 3 roky
ISCED 4	Postsekundární neterciální vzdělávání	délka trvání se obvykle pohybuje od 6 měsíců do 2 nebo 3 let
ISCED 5	Krátký cyklus terciálního vzdělávání	délka trvání se obvykle pohybuje od 2 do 3 let
ISCED 6	Bakalářská nebo jí odpovídající úroveň	⁻¹
ISCED 7	Magisterská nebo jí odpovídající úroveň	-
ISCED 8	Doktorská nebo jí odpovídající úroveň	délka trvání je alespoň 3 roky

Tabulka 2: Mezinárodní norma pro klasifikaci vzdělávání CZ-ISCED 2011 (Český statistický úřad 2011)

Jak je patrné z tabulky, primární vzdělávání na prvním stupni základních škol spadá do mezinárodní úrovně ISCED 1, kde se obvyklá délka trvání pohybuje mezi čtyřmi až sedmi lety. Většinou se však jedná o 6 let. Tato úroveň vzdělávání má žákům poskytnout základní dovednosti ve čtení, psaní a počítání (tj. literární a numerickou gramotnost). Má také za úkol vytvářet pevný základ pro učení a porozumění jádru vědění, pro osobní a sociální rozvoj v rámci přípravy na nižší sekundární vzdělávání. (Český statistický úřad: *Klasifikace CZ-ISCED* [online]. [cit. cit. 2014-10-30]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/klasifikace_vzdelani_\(cz_isced_2011\)/\\$File/cz-isced%202011.pdf](http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/klasifikace_vzdelani_(cz_isced_2011)/$File/cz-isced%202011.pdf)) Do úrovně ISCED 2 přísluší nižší sekundární vzdělávání, které se zpravidla pohybuje v rozmezí dvou až pěti let. Většinou jsou to ale tři roky studia.

¹ Obvyklou délku trvání úrovně ISCED 6 a 7 lze popsat odkazem na délku trvání programů na těchto úrovních, protože doba trvání úrovně ISCED v různých zemích závisí na posloupnosti programů nabízených na těchto úrovních.

V prostředí české základní školy je vzdělávání rozděleno na první stupeň – ISCED 1, kam spadá první až pátý ročník, a na druhý stupeň – ISCED 2, do kterého řadíme šestý až devátý ročník.

Tyto úrovně se týkají běžných základních škol, základních škol speciálních (včetně odpovídajícího vzdělávání podle § 38, § 41, § 42 školského zákona²), nižšího stupně víceletých gymnázií a konzervatoří (tedy v 1. – 4. ročníku 8letých gymnázií a konzervatoří a v 1. – 2. ročníku 6letých gymnázií) a vzdělávání v kurzech pro získání základního vzdělání a kurzy pro získání základů vzdělání. (*Český statistický úřad: Zařazení českých vzdělávacích programů do Klasifikace vzdělávání ISCED 2011* [online]. [cit. cit. 2014-10-30]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/zarazeni_ceskych_vzdelavacich_programu_do_klasifikace_vzdelani_\(cz_isced_2011\)/\\$File/zarazeni_ceskych_vzdelavacich_programu_do_klasifikace_vzdelani_cz_isced_2011.pdf](http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/zarazeni_ceskych_vzdelavacich_programu_do_klasifikace_vzdelani_(cz_isced_2011)/$File/zarazeni_ceskych_vzdelavacich_programu_do_klasifikace_vzdelani_cz_isced_2011.pdf))

Základní vzdělávání ve Švédsku je, stejně jako v České republice, rozděleno do dvou úrovní, a to na první a druhý stupeň. Do mezinárodní klasifikace ISCED 1 se řadí první stupeň základní školy s ročníky 1-6 a do úrovně ISCED 2 je řazen druhý stupeň základní školy s ročníky 7-9. V tabulce můžeme sledovat zařazení jednotlivých vzdělávacích stupňů a ročníků v obou zemích.

ŠVÉDSKO		ČESKÁ REPUBLIKA	
První stupeň základní školy	Druhý stupeň základní školy	První stupeň základní školy	Druhý stupeň základní školy
1. – 5. ročník	6. – 9. ročník	1. – 6. ročník	7. – 9. ročník
ISCED 1	ISCED 2	ISCED 1	ISCED 2

Tabulka 3: Zařazení do vzdělávacích stupňů a ročníků základních škol v návaznosti na mezinárodní klasifikace vzdělávání CZ-ISCED 2011 (Český statistický úřad, 2011)

Za povšimnutí stojí skutečnost, že počet ročníků v úrovních prvního a druhého stupně základního vzdělávání je v obou zemích rozdílný. V České republice je to pro první stupeň základního vzdělávání stanoveno pět. Ve Švédsku je první stupeň základního vzdělávání rozdělen na šest let.

² Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. § 38 se týká plnění povinné školní docházky v zahraničí nebo v zahraniční škole na území České republiky, § 41 upravuje individuální vzdělávání a § 42 vzdělávání žáků s hlubokým mentálním postižením.

5 LEGISLATIVNÍ RÁMEC PRO VZDĚLÁVÁNÍ NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH

V této části diplomové práce popisujeme legislativní předpisy, podle kterých se řídí základní vzdělávání v České republice a Švédsku.

ČESKÁ REPUBLIKA	ŠVÉDSKO
Zákon 561/2004 Sb. o předškolním, školním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání	Školský zákon 2010:800 (Education Act)

Tabulka 4: Legislativní předpisy pro vzdělávání na základních školách

5.1 Česká republika

Nyní si jednotlivé legislativní předpisy představíme a stručně charakterizujeme. Mezi již zmiňované legislativní předpisy českého vzdělávání patří:

Ústava České republiky

Nejvyšší právní normou pro oblast školství v České republice je Ústava České republiky ze dne 16. prosince 1992 a k ní připojený dokument Listina základních práv a svobod. Je považována za soubor ústavních zákonů a dokumentů ústavního významu. Skládá se z řady samostatně stojících ústavních zákonů a jim právně postavených dokumentů.

Národní program rozvoje vzdělávání

Konečná podoba Národního programu rozvoje vzdělávání, tzv. Bílá kniha, byla vymezena v únoru 2001 na základě usnesení vlády České republiky. „Bílá kniha je pojata jako systémový projekt, formulující myšlenková východiska, obecné záměry a rozvojové programy, které mají být směrodatné pro vývoj vzdělávací soustavy ve střednědobém horizontu. Má se stát závazným základem, z něhož budou vycházet konkrétní realizační plány rezortu.“ (Kotásek, 2001, s. 7)

Školský zákon 561/2004 Sb.

Oblast školství se řídí zákonem 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání ze dne 24. září 2004. Tento zákon upravuje a stanovuje podmínky, za nichž se vzdělávání a výchova uskutečňuje. Upravuje také veškerou výchovu

ve školách a školských zařízeních. Taktéž stanovuje základní podmínky vzdělávání a vymezuje práva a povinnosti osob působících ve vzdělávání. Celý školský zákon je složen z 20 částí. Nejrozsáhlejší části se dále dělí na Hlavy.

První část zákona se věnuje obecným ustanovením, jako jsou např. cíle, rámcové vzdělávací programy, školní vzdělávací programy, právní postavení škola a školských zařízení, práva a povinnosti studentů, organizace, učební texty, školní řád aj. Část druhá se zabývá předškolním vzděláváním. Část třetí v Hlavě I řeší plnění povinnosti školní docházky, plnění školní docházky v zahraničí či individuálního vzdělávání. Hlava II třetí části se zaměřuje na základní vzdělávání. Tato část zahrnuje cíle, jednotlivé stupně, organizaci, průběh vzdělávání, hodnocení a ukončení vzdělávání na základních školách. Například cíle základního vzdělávání jsou v § 44 Školského zákona stanoveny takto: „Základní vzdělávání vede k tomu, aby si žáci osvojili potřebné strategie učení a na jejich základě byli motivováni k celoživotnímu učení, aby se učili tvořivě myslet a řešit přiměřené problémy, účinně komunikovat a spolupracovat, chránit své fyzické i duševní zdraví, vytvořené hodnoty a životní prostředí, být ohleduplní a tolerantní k jiným lidem, k odlišným kulturním, duchovním hodnotám, poznávat své schopnosti a reálné možnosti a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o své další životní dráze a svém profesním uplatnění.“ (Školský zákon, 2004). Další části zákona se věnují vzdělávání na středních školách, financování škol, školského rejstříku, ředitelů škol, ministerstva aj.

Ve vztahu ke vzdělávání na 1. stupni ZŠ stanovuje:

- Plnění povinnosti školní docházky
- Cíle základního vzdělávání
- Organizaci základního vzdělávání

Organizace v rámci 1. stupně se týče především zápisů do prvních ročníků základních škol. Rozdělení vzdělávání na první a druhý stupeň, kde první stupeň je tvořen prvním až pátým ročníkem. V případě žáků se zdravotním postižením stanovuje délku vzdělávání na 1. stupni ZŠ, která je tvořena prvním a šestým ročníkem.

- Průběh základního vzdělávání
- Hodnocení výsledků vzdělávání

Žákům je každé pololetí vydáno vysvědčení, které je vyjádřeno klasifikačním stupně, slovně nebo kombinací obou způsobů.

5.2 Švédsko

Školský zákon (2010:800)

Školský zákon (2010:800) je nejvýznamnějším zákonem, týkajícím se oblasti vzdělávání ve Švédsku. Byl vydán roku 1985 a patří k nejobsáhlejším švédským zákonům. 23. března 2010 představila vláda návrh nového školského zákona. Návrhy se měly týkat struktury zákona, struktury vzdělávacího systému, evaluace, důrazu na znalosti, výraznější práva žáků, či více bezpečí a tišší prostředí.

Tento návrh vstoupil v platnost 1. července 2011. Zákon obsahuje 29 kapitol. Došlo k přezkoumání struktury zákona, aby byl logičtější a lépe odrážel vývoj školského systému. Zákon byl modernizován prostřednictvím zjednodušení a vyjasnění, a byl lépe přizpůsoben k řízení na základně cílů. Současně byly rozděleny pravomoci mezi ústřední a místní správu.

Zákon upravuje vzdělávání od předškolního vzdělávání až po vzdělávání dospělých. Stanovuje rámec pro školy a upravuje práva a povinnosti pro děti, studenty a jejich právní zástupce. Uvádí také zásadní cíle vzdělávání pro všechny typy škol a center volného času. Mimo jiné se také snaží docílit toho, aby vzdělávání žákům pomohlo rozvíjet své znalosti a své hodnoty. Podporovat rozvoj a vzdělávání všech žáků a jejich celoživotní touhu se učit. (Sveriges Riksdag. [online]. [cit. 2014-09-01]. Dostupné z: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-2010800_sfs2010800/?bet=2010)

Školský zákon je rozdělen do tři kapitol. Oproti tomu českému, není rozdělen na „Hlavy“. Kapitoly 1 – 7 obsahují obecná ustanovení, koho se tento zákon týká, stanovuje odpovědnost ředitelů za vedení škol, jak dosáhnout vzdělávacích cílů žáka, povinnost školní docházky, právo na vzdělání aj. V kapitolách 8 – 22 je rozpracován vzdělávací systém podle jednotlivých úrovní, včetně vzdělávání pro dospělé. Základní vzdělávání je obsaženo v 10. kapitole. V této kapitole jsou v § 2 Školského zákona 2010:800 uvedeny cíle základního vzdělávání. Škola by podle těchto cílů měla žákům poskytnout znalosti a hodnoty, které by měl rozvíjet. Výuka by měla být navržena tak, aby přispívala k osobnímu rozvoji a připravovat žáky pro aktivní životní rozhodování a tvořit základ pro další vzdělávání. Škola by měla poskytovat dobrý základ pro aktivní účast ve společnosti. (Riksdagen. [online]. [cit. 2014-12-05]) Kapitoly 23 – 29 zákona se věnují specifickým formám vzdělávání, dalším vzdělávacím aktivitám a monitorování vzdělávání ze strany inspekčního úřadu.

V rámci 1. Stupně ZŠ stanovuje pravidla hodnocení, testování, nároky žáků na poskytnutí místa ve škole, počty vyučovacích hodin, sylaby a poplatky související

s výukou. Poslední část je věnována problematice učitelů, specifickým formám vzdělávání, ostatním formám vzdělávání aj.

5.3 Komparace legislativního rámce ve sledovaných zemích

Legislativní rámec je na českých základních školách obsáhlejší, než ten švédský. Hlavním dokumentem je Ústava České republiky, která je nejvyšší právní normou. Ve Švédsku takovýto dokument nenajdeme. Setkáváme se zde se Školským zákonem (2010:800), který je základním a stěžejním dokumentem ve školské legislativě.

Školské zákony obou zemí jsou si obsahově velmi podobné. Švédský školský zákon se týká předškolního vzdělávání, předškolních tříd, základních škol, středních škol, Sami škol, volnočasových center, vyšších sekundárních škol a vzděláváním pro dospělé. Najdeme v něm kapitoly jako zásady a povinnosti, kvalita a vliv škol, povinnost vzdělávání a právo na vzdělání, požadavky na učitele a další.

Podle zákona 561/2004 Sb. se řídí předškolní vzdělávání, základní vzdělávání, střední školy, vyšší odborné školy a jiné vzdělávání. Zabývá se, stejně jako švédský školský zákon, zásadami a cíli vzdělávání, povinnosti vzdělávání, vzdělávání žáků se specifickými potřebami, organizaci vyučování, ale také kurikulem.

Ve švédském školském zákoně je žákům se specifickými potřebami věnována samostatná kapitola. Kdežto v českém prostředí je tato problematika součástí Hlavy II třetí části, která je věnována základnímu vzdělávání.

Podstata cílů základního vzdělávání je v obou zemích podobná. Je považováno za důležité, aby byl podporován žákův osobní rozvoj. Žáci by měli být motivováni k celoživotnímu učení.

V poslední době se v České republice objevují debaty o novele školského zákona, která by měla přinést změny především ve vzdělávání žáků se speciálními potřebami.

6 KURIKULÁRNÍ DOKUMENTY VYBRANÝCH ZEMÍ

Tato kapitola pojednává o kurikulárních dokumentech v České republice a Švédsku.

Pojmy kurikulum a kurikulární dokumenty v posledních desetiletích 20. století nahradily časté pojmy, jako jsou učební plán a učební osnovy. Kurikulární dokumenty zahrnují učební cíle, které jsou jasně formulované a uspořádané, konkretizují obsahové oblasti, témata a vyučovací předměty, charakterizují očekávané výsledky vzdělávání a stanovují rámce a pravidla pro tvorbu školních vzdělávacích programů, včetně učebních plánů.

Na základě rámcových vzdělávacích programů a pravidel v nich stanovených si jednotlivé školy vytvářejí své realizační programové dokumenty – školní vzdělávací programy.

ČESKÁ REPUBLIKA	ŠVÉDSKO
Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání 2013	Kurikulum pro povinnou školu, předškolní třídu a volnočasová centra 2011 (Curriculum for the compulsory school, preschool class and the leisure-time centre 2011)

Tabulka 5: Kurikulární dokumenty sledovaných zemí

Kurikulární dokumenty se dělí podle úrovně, na které vznikají. Jsou rozděleny do dvou úrovní - úroveň státní a školní. Tento systém dělení je zaveden jak v České republice, tak ve Švédsku.

Státní úroveň v sobě zahrnuje hlavní zásady kurikulární politiky daného státu, obecné cíle vzdělávání, oblasti vzdělávání, které jsou nutné pro dosažení daných vzdělávacích cílů. Uvádí také zásady pro tvorbu rámcových a školních vzdělávacích programů.

Školní úroveň představují školní vzdělávací programy, podle nichž se uskutečňuje vzdělávání na jednotlivých školách. Ty jsou zpracovávány podle rámcových vzdělávacích programů s kladeným důrazem na konkrétní potřeby žáka, podmínky škol. Jsou součástí plánu rozvoje škol. (Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2013, str. 5, [online]. Dostupné z <http://www.nuv.cz/ramcove-vzdelavaci-programy/upraveny-rvp-zv>)

Dnes není kurikulární politika jednotlivých zemí omezena na rámec jedné izolované země, ale stává se předmětem mezinárodního zájmu a mezinárodní kooperace. Žádná z vyspělých zemí se při tvorbě Národního kurikula nebo dalších kurikulárních dokumentů

neobejde bez poznatků o tom, jaké obsahy jsou pokládány za důležité ve vzdělávacích systémech v zahraničí a které jsou do vzdělávacích systémů vkládány.

V následujících podkapitolách porovnáme kurikulární dokumenty na státní a školní úrovni v České republice a Švédsku. Dokumenty na státní úrovni v rámci České republiky jsou Rámcový vzdělávací program a Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Na školní úrovni je rozpracován Školní vzdělávací plán a Rámcový učební plán pro základní vzdělávání. Ve Švédsku je na státní úrovni dokument nazvaný - Kurikulum pro povinnou školu, předškolní třídu a volnočasová centra 2011, a naopak na školní úrovni je jím Školní vzdělávací plán.

6.1 Česká republika

Rámcový vzdělávací program

Rámcové vzdělávací programy (dále jen RVP) jsou závazné dokumenty, které na sebe vzájemně navazují. Měly by usnadnit přechod mezi vzdělávacími institucemi. RVP jsou dokumenty otevřené, tudíž slouží ministerstvu školství k provádění úprav podle stávajících potřeb žáků a zájmů. (RVP ZV, 2013, str. 6, [online]. Dostupné z <http://www.nuv.cz/ramcove-vzdelavaci-programy/upraveny-rvp-zv>) Rámcové vzdělávací programy:

- vycházejí z nové strategie vzdělávání, která zdůrazňuje klíčové kompetence, jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a uplatnění získaných vědomostí a dovedností v praktickém životě
- vycházejí z koncepce celoživotního učení
- formulují očekávanou úroveň vzdělání stanovenou pro všechny absolventy jednotlivých etap vzdělávání, podporují pedagogickou autonomii škol a profesní odpovědnost učitelů za výsledky vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání vedle charakteristiky základního vzdělávání uvádí i pojetí a cíle základního vzdělávání, klíčové kompetence, vzdělávací obsahy (jazyk a jazyková komunikace, matematika a její aplikace, informační a komunikační technologie, člověk a jeho svět, člověk a společnost, člověk a příroda, umění a kultura, člověk a zdraví, člověk a svět práce, doplňující vzdělávací obory), průřezová témata (osobnostní a sociální výchova, výchova demokratického občana, výchova k myšlení v evropských

a globálních souvislostech, multikulturní výchova, environmentální výchova, mediální výchova), rámcový učební plán, vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, vzdělávání žáků mimořádně nadaných.

Svým pojetím a obsahem navazuje na Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV) a je základem pro stanoviska rámcových vzdělávacích programů pro střední vzdělávání.

RVP ZV stanovuje standardy pro základní vzdělávání, jejichž smyslem je účinně napomáhat při dosahování cílů, které jsou v něm obsaženy. Standardy pro základní vzdělávání jsou stanoveny MŠMT ČR a představují minimální cílové požadavky na vzdělávání, které jsou závazně formulované v RVP ZV.

Školní vzdělávací plán

Na základě RVP ZV si každá škola vypracovává svůj Školní vzdělávací plán (dále jen ŠVP), který je určený právě pro konkrétní školu. Podle školního vzdělávacího plánu je realizováno základní vzdělávání.

ŠVP vychází z konkrétních vzdělávacích záměrů školy, zohledňuje potřeby a možnosti žáků, reálné podmínky a možnosti školy i oprávněné požadavky zákonných zástupců žáků. Bere v úvahu postavení školy v regionu i sociální prostředí, ve kterém bude vzdělávání probíhat. (RVP ZV, 2013, str. 136, [online]. Dostupné z <http://www.nuv.cz/ramcove-vzdelavaci-programy/upraveny-rvp-zv>) Uvádí vyučovací předmět s počtem vyučovacích hodin, které jsou jim věnovány na konkrétní škole. Ředitel školy určuje, kolik vyučovacích hodin bude předmětům náležet. Je také zodpovědný za zpracování, které musí být v souladu s RVP ZV, zodpovídá ředitel školy. Na zpracování by se měli podílet všichni učitelé příslušné školy.

Rámcový učební plán pro základní vzdělávání

Rámcový učební plán pro základní vzdělávání je v RVP ZV vymezen jako základní parametr organizace vzdělávání. Závazně vymezuje začlenění vzdělávacích oblastí a vzdělávacích oborů do základního vzdělávání na prvním a druhém stupni spolu s jejich minimální časovou dotací pro jejich realizaci, disponibilní časovou dotací a celkovou povinnou časovou dotací. (RVP ZV, 2013, str. 144, [online]. Dostupné z <http://www.nuv.cz/ramcove-vzdelavaci-programy/upraveny-rvp-zv>)

Skalková označuje učebním plán jako: „školní dokument, který pořádá učivo do určitých celků, obsahuje jejich sled a jejich časovou dotaci. Tvorba učebních plánů

odstavuje významnou rovinu didaktické transformace obsahu kultury do školního vzdělávání.“ (Skalková, 2007, str. 85) Tvorba učebních plánů se opírá o analýzu obecných cílů, k nimž má vzdělávání směřovat. Učební plán je zapotřebí považovat jako celek, jinak nemůže splňovat svou funkci v celistvém rozvoji osobnosti žáka.

Obsahuje výčet povinných a volitelných vyučovacích předmětů a poznámky k jejich organizaci a realizaci. To znamená jejich časovou dotaci, obsah, atd. Pro snadnější orientaci v systému kurikulárních dokumentů uvádím jeho grafické znázornění v příloze č. 1 v zadní části této diplomové práce.

6.2 Švédsko

Jak už bylo uvedeno výše, švédské kurikulum prošlo historickým vývojem. To současné vstoupilo v platnost 1. června 2011. Bylo nutné vytvořit demokratické prostředí, spravedlivý přístup a vzdělávání pro všechny žáky.

Švédský vzdělávací systém je silně decentralizovaný. Parlament a vláda definují národní cíle, učební plány a učební osnovy, zatímco ústřední orgány, obce a různé instituce zajistí, aby byly vzdělávací aktivity prováděny v souladu s právním rámcem.

Národní kurikulum definuje základní hodnoty a cíle, kterých by každá škola měla dosahovat. Všechny obce jsou tak povinny stanovit obecné cíle pro své školy ve školním vzdělávacím plánu tak, aby byly podloženy školským zákonem a národním kurikulem.

Kurikulum pro povinnou školu, předškolní třídu a volnočasová centra 2011

Kurikulum pro povinnou školu, předškolní třídu a volnočasová centra je národní dokument, ve kterém jsou stanoveny cíle vzdělávání na národní úrovni. Tento dokument je rozdělen do tří hlavních kapitol:

- **Základní hodnoty a úkoly školy** (Fundamental values and tasks of the school)

Tato část je platná pro běžnou základní školu, základní školy pro žáky s poruchami učení, speciální školy a Sami školy (určené pro Laponskou menšinu žijící na území Švédska). Uplatňuje se také v předškolních třídách a volnočasových centrech.

Kapitola se věnuje úkolům školy, k čemu by škola měla žáky vést, na co by měl být kladen důraz ve vzdělávání, důležitost v přizpůsobení se každé individualitě žáka a také, co by mělo být podstatnými hodnotami v procesu vzdělávání. Žákům by měla být poskytována taková péče, která odpovídá jejich potřebám. To by mělo podporovat

jejich další učení, rozvoj zkušeností a znalostí. Nikdo by neměl být diskriminován za své pohlaví, národnost, náboženství, sexuální orientaci, věk aj.

- **Celkové cíle a hodnoty** (Overall goals and guidelines)

Stanovené celkové cíle a hodnoty jsou platné pro běžnou základní školu a základní školy pro žáky s poruchami učení. Sami škol se týkají pouze dva cíle a speciálních škol jen jeden. Kapitola je orientována především na práci a vzdělávání v prostorách školy. Dělí se na osm podkapitol, mezi které patří - Normy a hodnoty, Znalosti, Odpovědnost žáků a vliv, Škola a domov, Spolupráce, Škola a okolní svět, Hodnocení a zodpovědnost třídního učitele. U jednotlivých podkapitol jsou uvedeny cíle, hodnoty a co by měl učitel udělat proto, aby jich bylo dosaženo.

- **Učební osnovy** (Syllabuses)

Třetí část kurikula obsahuje sylaby a požadavky na znalosti., které musí být aplikovatelné v rozdílných formách vzdělávání. V osnovách jsou uvedeny cíle, o které se má usilovat, charakter a cíle předmětu, kterých má být dosaženo na konci třetí, šesté a deváté třídy. V této kapitole můžeme také nalézt dlouhodobé cíle, kterých by v předmětu mělo být dosaženo. Uvádí se zde také popis obecných dovedností, které musí být u žáka rozvinuty v době, kdy opouští základní školu.

První a druhá kapitola spadá pod nařízení a předpisy vlády. Třetí kapitolu stanovuje národní agentura pro vzdělávání.

Školní vzdělávací plán

Každá obec či místní zřízení má za úkol vytvořit školní vzdělávací plán pro své školy. Při tvorbě těchto plánů na školní úrovni se podílí ředitelé a učitelé jednotlivých základních škol. Vše musí být postaveno na základě národních cílů, které jsou uvedeny v národním kurikulu.

6.3 Komparace kurikulárních dokumentů

Kurikulární dokumenty v obou sledovaných zemích jsou závazné. Vzhledem k minulosti, došlo v kurikulech obou zemí k zásadním změnám v pojetí vyučování. Postupně se přechází od předávání vědomostí (transmise) od učitele k žákům a klade se větší důraz

na přetváření vědění na tvořivou práci s věděním. Je kladen velký důraz na mezipředmětové vztahy, kompetence, osvojení si vědomosti tak, aby je žák mohl využít v každodenním životě a nejen ve škole aj. Současná podoba českého kurikula se značně přiblížila zahraničním trendům. RVP ZV je svou strukturou srovnatelný s podobnými dokumenty zemí Evropské unie.

Již z názvu sledovaných kurikul je zřejmé, že se odlišují v tom, pro koho jsou určeny. RVP ZV se věnuje pouze základnímu vzdělávání. Kdežto švédské kurikulum je navíc určeno potřebám předškolní třídy a volnočasových center. České kurikulum je rozděleno na části A - D, kdežto švédské kurikulum má jen tři hlavní kapitoly, které jsou dále rozpracovány.

Jednou z kapitol českého kurikula jsou průřezová témata, která poukazují na aktuální problémy světa v mezinárodním měřítku. Ve švédském kurikulu kapitolu věnovanou průřezovým tématům nenajdeme. Můžeme však sledovat, že je podstata jejich obsahu propletena celým kurikulem i sylaby.

V části D českého RVP ZV najdeme kapitolu věnovanou žákům mimořádně nadaným. Kurikulum se těmto žákům ve svém obsahu nevěnuje.

Zvláštností švédského kurikula je, že se mimo jiné věnuje Laponské menšině, pro kterou je kurikulum taktéž určeno. Vymezuje znalosti, které by měli laponští žáci mít, mimo rozsah klasického vzdělávání.

Dalším netypickým znakem, oproti českému kurikulu, je oblast věnovaná zodpovědnosti ředitelů jednotlivých škol. Je zmiňována jejich zodpovědnost za chod škol, zpracovávání školních vzdělávacích plánů a naplňování cílů vzdělávání.

Školní vzdělávací plány jsou v obou sledovaných zemích založeny na základě národních kurikul a jsou zaměřeny na konkrétní cíle škol. Ve Švédsku má vytvoření tohoto plánu za úkol obec a místní zřízení spolu s ředitelem a učiteli dané školy. Kdežto v české republice do tvorby školních vzdělávacích plánů obce nezasahují.

Podle mého názoru je české kurikulum přehlednější a dává nám více jasných informací, než to švédské.

7 STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA VZDĚLÁVÁNÍ NA 1. STUPNI ZÁKLADNÍCH ŠKOL

Nyní přistoupíme k charakteristice vzdělávání na 1. stupni základních škol v České republice a Švédsku. Kapitola je zaměřena na harmonogram školního roku, dělení základního vzdělávání podle úrovně a na obecné cíle základního vzdělávání.

7.1 Česká republika

„Cílem základního vzdělávání, je pomoci žákům utvářet a postupně rozvíjet klíčové kompetence a poskytnout spolehlivý základ všeobecného vzdělání. Základní vzdělávání by žákům mělo poskytnout strategie učení a motivovat je pro celoživotní učení, podněcovat je ke tvořivému myšlení, logickému uvažování a řešení problémů, vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci, schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých, umět uplatňovat své práva a povinnosti, rozvíjet vnímavost a vztahy ke svému okolí a vést je k ohleduplnosti vůči ostatním lidem, jejich kultuře a duchovním hodnotám.“ (RVP ZV, 2013, str. 12, [online]. Dostupné z <http://www.nuv.cz/ramcove-vzdelavaci-programy/upraveny-rvp-zv>).

Poskytování základního vzdělávání upravuje školský zákon. Vyhláška ministerstva školství o základním vzdělávání upravuje jeho organizaci, počty žáků ve školách a třídách, podmínky pro poskytování učebnic a školních potřeb. Jak už bylo zmíněno výše, vzdělávání na základních školách se řídí podle RVP ZV.

Základní vzdělávání je v současnosti jedinou etapou vzdělávání, kterého se povinně účastní každé dítě na území České republiky. Školní docházka je povinná po dobu devíti školních roků, nejvýše však do konce školního roku, v němž žák dosáhne sedmnáctého roku věku.

Základní vzdělávání je rozděleno na dva stupně – první a druhý stupeň. Každá z těchto dvou etap má své specifické vzdělávací cíle, formy a metody práce. První stupeň je tvořen prvním až pátým ročníkem. Po úspěšném zvládnutí pátého ročníku žák automaticky přechází do šestého ročníku, který je součástí druhého stupně školy.

Školy se dělí podle zřizovatele na - státní, soukromé, církevní a podle místa, kde se nacházejí – vesnické, z malých měst, z velkých měst. V malých obcích mohou být školy jen s prvním stupněm. Obvykle se jedná o školy málotřídní. Státní školy poskytují vzdělávání pro všechny žáky bezplatně. Žáci s těžkým mentálním postižením, žáci s více

vadami a žáci s autismem mají právo se vzdělávat v základní škole speciální, nejsou-li vzdělávání jinak.

Jedná se o denní formu vzdělávání. Výuka je organizovaná pravidelně každý den v pětidenním vyučovacím týdnu v průběhu školního roku. Délka vyučovací jednotky je zpravidla 45 minut. Záleží však na učiteli, jakou formu organizace si zvolí.

Školní rok začíná 1. září a končí 31. srpna následujícího kalendářního roku. Je tvořen obdobím školního vyučování a školních prázdnin. Období školního vyučování se člení na první pololetí a druhé pololetí. Letní prázdniny trvají dva kalendářní měsíce.

Žáci, kteří plní povinnou školní docházku dostávají bezplatně učebnice a učební texty, které jsou schváleny ministerstvem školství. Žáci v prvních ročnících a přípravných třídách učebnice nevracejí. Kromě nich také dostávají základní školní potřeby.

Rodiče finance přispívají na osobní školní potřeby žáka, na mimoškolní aktivity, kursy a zájmové aktivity konané mimo areál školy, stravování a školní družinu.

Vyučování v první, druhé a třetí třídě zpravidla vede jeden učitel, který vyučuje všem předmětům daného ročníku. Ve čtvrtém a pátém ročníku už to nebývá pouze jeden učitel. Předměty jako jsou cizí jazyky, tělesná výchova, výtvarná výchova a pracovní činnosti, ve většině případů vyučují jiní učitelé, kteří jsou na tyto předměty specializovaní.

První stupeň základní školy je velmi významným stupněm vzdělávání z hlediska vývoje žáků. Proto je nutné, aby byly respektovány přirozené potřeby žáků, individuální úroveň jejich zrání a učení. Usnadňuje přechod žáků z předškolního vzdělávání a rodinné péče do povinného, pravidelného a systematického vzdělávání. Vzdělávání žáky motivuje k dalšímu učení a vede je k učební aktivitě a poznávání. Cílem prvního stupně základního vzdělávání je vytvářet předpoklady pro celoživotní učení. Na prvním i na druhém stupni dochází ke stimulaci nejschopnějších žáků, povzbuzování méně nadaných a k ochraně podpoření žáků nejslabších.

Povinnost školní docházky

Podle § 36 Školského zákona je dítě povinno nastoupit do prvního ročníku na počátku toho školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šestého roku věku. (ČESKO. Zákon č. 561 ze dne 10. listopadu 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004, částka 190. cit. 2014-11-03. Dostupné také z: <http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>)

Dítě, které je narozeno v době od září do konce červa příslušného školního roku, může být přijato v daném školním roce, ale je nutné, aby bylo dostatečně tělesně i duševně vyspělé. Je také nutno doložit doporučující vyjádření školského poradenského zařízení. Zákonný zástupce je povinen přihlásit dítě k povinné školní docházce.

Děti jsou přijímány na základě tzv. zápisu, kterého se musejí zúčastnit, pokud chtějí nastoupit do první třídy. Termín zápisu určuje ředitel, ale zpravidla jsou uskutečňovány v průběhu ledna a února. Na zápis se musejí dostavit všechny děti, které dosáhnou k 1. září příslušného roku věku šesti let.

V průběhu zápisu se testuje, zda jsou schopnosti dítěte rozvinuty tak, aby se školní docházky mohlo zúčastnit. Učitelé se zaměřují na jemnou motoriku, obratnost, soustředění, výslovnost, rozpoznávání tvarů, barev aj. Tyto schopnosti představují oblast nazývanou školní zralost. Testování probíhá ve formě stanovišť, kde děti plní úkoly hravou formou. Ředitel školy následně obeznámí rodiče o přijetí či nepřijetí dítěte do první třídy.

Podle § 37 školského zákona je možné dítěti poskytnout odklad povinné školní docházky. Pokud dojde k tomu, že dítě není dostatečně tělesně a duševně vyspělé, může zákonný zástupce písemně požádat o odklad začátku povinné školní docházky o jeden školní rok. Hranice, kdy dítě musí začít povinnou školní docházku, je dovršení osmého roku.

Žák, plní povinnou školní docházku v základní škole, která je v místě jeho trvalého pobytu. Má ale také možnost zvolit základní školu mimo své trvalé bydliště.

Struktura povinného vzdělávání v českém prostředí je rozdělena na pět ročníků primárního vzdělávání a čtyři ročníky nižšího středního vzdělávání. Ve Švédsku to je šest ročníků primárního vzdělávání a tři ročníky nižšího sekundárního vzdělávání. Pro lepší orientaci přikládáme tabulku a přílohy č. 2,3.

Země	Primární stupeň	Nižší sekundární stupeň	Celkem základní/povinné vzdělávání
Česká republika	5	4	9/9
Švédsko	6	3	9/9

Tabulka 6: Délka povinného primárního vzdělávání (Eurydice, 2011)

7.2 Švédsko

Podle švédské národní agentury je škola institucí, která reprezentuje hodnoty důstojnosti, nedotknutelnosti lidského života a solidarity. Měla by podporovat smysl pro spravedlnost, velkorysost, toleranci a odpovědnost.

Kurikulum pro povinné školy, předškolní třídy a volnočasové centrum 2011 definuje úkol školy takto: „Úkolem školy je vést všechny děti k objevení jejich vlastních jedinečností a ke schopnosti účastnit se života ve společnosti a to s jejich největší zodpovědností a svobodou.“ (Curriculum for the compulsory school, preschool class and the recreation centre: Skolverket [online]. Dostupné z: <http://www.skolverket.se>)

Základní školy na státní úrovni jsou bezplatnou formou vzdělávání, pro všechny žáky, kteří tyto školy navštěvují. Učební pomůcky, školní jídlo, lékařská péče a doprava, jsou také poskytovány zdarma. Hlavní institucí, která školy financuje, je Ministerstvo pro vzdělání a výzkum.

Úkolem školy je rozvíjet znalosti a hodnoty, osobnostní rozvoj žáků a jejich dovedností. Měla by podporovat vzdělávání studentů s cílem připravit je pro život a práci ve společnosti. Škola je všem žákům poskytována bezplatně. Obsah vzdělávání je určen kurikulem a jednotlivými učebními osnovami. To vše se týká také škol pro žáky s poruchami učení, speciální školy a Sami školy.

Vedle státních škol existují také školy soukromé. Jejich rozvoj patří k aktuálním tématům švédské vzdělávací politiky. Vzdělávání v soukromých školách musí dodržovat stejné obecné cíle a hodnoty, jako školy státní. Můžeme zde řadit také školy s různými pedagogickými metodami jako například Montessori či Waldorfské školy. Tyto školy musí být schváleny školskou inspekcí, která dává škole právo zahájit její aktivity. Mezi další typy základních škol řadíme školy speciální a Sami školy.

Obec je povinna poskytnout vzdělávání pro každého, kdo má podle školského zákona účastnit se povinné školní docházky. Právě obec určuje, kolik studentů se v jednotlivém školním roce může účastnit výuky.

Vzdělávání na základní škole je určeno pro děti od šesti nebo sedmi let do patnácti nebo šestnácti let. Povinná školní docházka trvá devět let. Základní vzdělávání je rozděleno na primární úroveň a nižší sekundární úroveň. Podle jednotlivých tříd jsou děleny na: 1. - 3. ročník, 4. - 6. ročník a 7. - 9. ročník.

Školní rok zpravidla začíná v polovině měsíce srpna a končí na konci měsíce června následujícího roku. Je rozdělen na dva semestry - podzimní semestr a jarní semestr. O tom,

kdy začíná školní rok, a kdy končí, rozhoduje vláda. Během roku mají žáci několik prázdninových dní. Letní prázdniny trvají tři měsíce.

Na švédských základních školách byl zrušen 40-60 minutový rytmus školní hodiny a organizace vyučovacích hodin byla ponechána škole a samotným učitelům. Proto se na švédských školách přestalo používat zvonění, jako nástroj pro určení konce vyučovací jednotky.

Předměty na 1.stupni ZŠ se dělí na úrovně 1. - 3. třída a 4. - 6. třída. Na většině škol učí od 1. do 3. třídy téměř všechny předměty jeden učitel. V některých případech může dojít k tomu, že předměty jako jsou hudební výchova, tělesná a zdravotní výchova učí jiný učitel. S tímto se setkáváme i na českých školách, kdy na tyto předměty dochází do třídy učitel, který má na předměty odbornou specializaci. Ve čtvrtém a pátém ročníku vyučují předměty jako je cizí jazyky, matematika, pracovní vyučování a výtvarná výchova, specializovaní učitelé.

Každá škola poskytuje svým žákům volitelné hodiny, neboli profily, které žáci mohou navštěvovat. Žák si zvolí podle svého uvážení, který profil si zvolí a který ho zajímá. Profily slouží k prohloubení zájmů žáků. Jsou považovány za nástroj, který má žáky podporovat v jejich učení. Ve většině případů jsou vedeny třídním učitelem, či jinými učiteli, kteří na škole působí. Tyto formy vyučování se odehrávají v odpoledních hodinách po skončení povinné výuky.

Povinnost školní docházky

Jak uvádí školský zákon 2010:800, zahájit povinnou školní docházku jsou povinny všechny děti, které v podzimním semestru, kdy nastupují do 1. třídy, dosáhly věku sedmi let. Pokud si však rodiče přejí, může jejich dítě začít navštěvovat školu dříve, což znamená, že místo do předškolní třídy, která je nepovinná, nastoupí v šesti letech do 1. třídy základní školy.

Může se také stát, že dítě potřebuje odklad školní docházky. Zda je dítě dostatečně vyvinuto a připraveno pro vstup na základní školu rozhodují učitelé v mateřské škole a rodiče dítěte. Proto není nutno navštívit pedagogicko-psychologickou poradnu.

Zápis do 1. třídy neprobíhá tak, jak tomu bývá v České republice. Žáci jsou přijati podle doporučení učitelů z mateřských škol. Po následné konzultaci s rodiči se stanoví, zda je dítě připraveno na vstup do školy, či je nutný odklad povinné docházky.

O výběru školy rozhodují sami rodiče. Není nutno, aby dítě muselo navštěvovat školu v místě jeho bydliště. Může se však stát, že školy dají přísnost dětem žijícím v jejich blízkosti.

Při výběru školy může rozhodovat například její prestiž, dostatečná kvalifikace učitelů a personálu školy, vybavení školy či nabídka profilů školy.

7.3 Komparace vzdělávání na 1. stupni základní školy a povinnost školní docházky ve sledovaných zemích

Základní vzdělávání je pro žáky obou zemí povinné. Časové období pro zahájení primárního vzdělávání, a tím i celkové základní resp. povinné vzdělávání, se v obou zemích odlišuje. Nejčastěji uváděným důvodem, proč švédské děti nastupují do primárního vzdělávání až ve věku 7 let, jsou klimatické podmínky. Dlouhé zimní období je ve skandinávských zemích rozdílné oproti jiným evropským zemím. V posledních letech se začalo o přesunu nástupu do povinného vzdělávání již ve věku 6 let.

Jak je uvedeno v tabulce 5, v obou zemích je délka základního/povinného vzdělávání 9 let. Věk, ve kterém žáci ukončují povinné vzdělávání, se jednoznačně liší. V případě Švédska je to ve věku 16 let. V České republice žáci ukončují povinné vzdělávání ve věku 15 let. Je to z důvodu rozdílného věku, ve kterém žáci nastupují do prvních ročníků.

První stupeň základních škol v České republice tvoří ročníky 1 – 5. Ve Švédsku je dělení prvního stupně na 1. – 3. ročník a 4. – 6. ročník. Tím se rozsah českého prvního stupně zvyšuje o jeden ročník. Délka základního vzdělávání však zůstává stejná v obou zemích.

Rozdíly můžeme sledovat také v harmonogramu školního roku, které jsou ve sledovaných zemích různé. V České republice je školní rok zahájen 1. září a ukončen 31. června. Švédské školy zahajují výuku již v polovině srpna a ukončují koncem měsíce června.

V českých školách se učitelé stále drží 45-ti minutového rytmu vyučovací hodiny, který převládá ve většině škol. Oproti tomu ve Švédsku, se tímto harmonogramem vyučovací hodiny neřídí. Záleží na učiteli, jakou délku vyučovací jednotky si zvolí. Často se jedná o dvouhodinovou výuku (2 x 45 minut), která převládá u většiny učitelů. Sama jsem se výuky zúčastnila a můj názor je takový, že je vyučování mnohem efektivnější a dá také žákům možnost se do vyučování a probírané látky více vžít a zapojit se do ní.

V České republice jsou žákům zdarma poskytovány pouze pomůcky ve formě učebnic, učebních textů a některých školních pomůcek. Stravování je jen z části financováno státem. Ve Švédsku je stravování pro žáky financováno plně ze strany státu. To také platí pro dopravu žáků do školy.

Financování škol je velkou mírou ovlivněno finančními rozpočty státu, které jsou do sféry školství v obou zemích vkládány. V případě České republiky se bohužel jedná o menší částky, než v případě Švédska. To má poté vliv na to, že se v mnoha českých školách vyskytují staré učebnice, pomůcky, nedostatek nových výukových materiálů, které nejsou aktuální. Právě vybavenost škol a vyučovací pomůcky, jsou podle mého názoru velkou oporou při vyučování, a proto je nutné do nich financovat.

8 CÍLE A OČEKÁVANÉ VÝSTUPY ZÁKLADNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE A ŠVÉDSKU

V této kapitole se budeme věnovat obecným cílům na úrovni základních škol v České republice. Dále si uvedeme očekávané výstupy, které jsou ve švédském prostředí obsaženy v cílech jednotlivých předmětů.

8.1 Česká republika

Obecné cíle

Podle § 44 školského zákona „vede základní vzdělávání k tomu, aby si žáci osvojili potřebné strategie učení a na jejich základě byli motivováni k celoživotnímu učení, aby se učili tvořivě myslet a řešit přiměřené problémy, účinně komunikovat a spolupracovat, chránit své fyzické i duševní zdraví, vytvořené hodnoty a životní prostředí, být ohleduplní a tolerantní k jiným lidem, k odlišným kulturním a duchovním hodnotám, poznávat své schopnosti a reálné možnosti a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o své další životní dráze a svém profesním uplatnění.“ (ČESKO. Zákon č. 561 ze dne 10. listopadu 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: Sbírka zákonů České republiky. 2004, částka 10277. cit. 2014-11-02. Dostupné také z: <http://aplikace.msmi.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>)

„Ve významu slova „cíl“, se promítá představa celospolečenská, představa skupin i jednotlivců o tom, čeho má být dosaženo, co se očekává, co je normou, k jakým změnám je třeba přistoupit.“ (Vališová, Kasíková, 2007, str. 135)

Obecné cíle základního vzdělání jsou ukotveny v RVP ZV v části C. Z těchto obecných cílů je potřeba vytvořit konkrétní podobu výukových cílů vzdělávání v daném typu školy tak, aby respektovaly její možnosti a také možnosti jejích žáků. Proto je nutné, aby se na jejich formulaci podíleli odborní didaktici a učitelé. V základním vzdělávání se usiluje o naplňování těchto cílů:

- umožnit žákům osvojit si strategie učení a motivovat je pro celoživotní učení
- podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů
- vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci

- rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých
- připravovat žáky k tomu, aby se projevovali jako svébytné, svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňovali svá práva a naplňovali své povinnosti
- vytvářet u žáků potřebu projevovat pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací; rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředí i k přírodě
- učit žáky aktivně rozvíjet a chránit fyzické, duševní a sociální zdraví a být za ně odpovědný
- vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učit je žít společně s ostatními lidmi pomáhat žákům poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnostmi a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci (RVP ZV, 2013, str. 9)

Očekávané výstupy

To, co v českém prostředí představují očekávané výstupy vzdělávacích oborů RVP ZV, které jsou v něm uvedeny, to ve Švédsku zastupují cíle. Konkretizované očekávané výstupy RVP ZV vycházejí z očekávaných výstupů vzdělávacích oborů RVP ZV. Svým pojetím nabízejí pedagogům základních škol konkrétní podobu očekávaných výstupů, která jim pomůže v orientaci toho, co má žák na konci jednotlivých stupňů vzdělávání vědět a znát, či jaké má mít dovednosti a postoje.

Očekávané výstupy jsou rozděleny na 1. (1. – 3. ročník) a 2. období (4. – 5. ročník) na úrovni 1. a 2. stupně. Na konci 3. ročníku jsou tyto výstupy vzdělávání považovány za orientační, na konci 5. ročníku za závazné.

Uvedeme si očekávané výstupy například předmětu – anglický jazyk, který je součástí výuky na 1. stupni českých základních škol. Oblasti tohoto předmětu jsou rozděleny na:

- řečové dovednosti (1. období) – rozumí jednoduchým pokynům a otázkám učitele, reaguje na ně verbálně a neverbálně, rozumí obsahu jednoduchého krátkého psaného textu, rozumí obsahu jednoduchého krátkého mluveného textu, píše slova a krátké věty na základě vizuální předlohy

- poslech s porozuměním (2. období) – rozumí slovům a jednoduchým větám, které jsou vyslovovány pomalu a zřetelně, rozumí jednoduchému poslechovému textu, pokud je pronášen pomalu a zřetelně, na základě vizuální předlohy
- mluvení (2. období) – žák se zapojí do jednoduchých rozhovorů, odpovídá na jednoduché otázky týkající se jeho samotného, rodiny, školy, volného času, aj.
- čtení s porozuměním (2. období) – vyhledá potřebnou informaci v jednoduchém textu, rozumí jednoduchým krátkým textům z běžného života
- psaní (2. období) – vyplní osobní údaje a formuláře, aj. (RVP ZV, 2013, str. 25)

8.2 Švédsko

Cíle

Jak je uvedeno výše, „cíle“ ve švédském prostředí základní školy představují to, co v českém prostředí tvoří očekávané výstupy. Jsou u každého předmětu nejprve stanoveny obecně, a poté konkrétně pro jednotlivé ročníky – 1. – 3. ročník a 4. – 6. ročník. Nejsou však rozděleny do období, jak je tomu v České republice.

Pro příklad, stejně jako v případě České republiky, jsme zvolili předmět – anglický jazyk, který je součástí výuky na 1. stupni švédských základních škol.

V obecném pojetí cílů předmětu by měla výuka anglického jazyka pomoci žákům rozvíjet znalosti tohoto jazyka v oblastech, kde se používá, rozvíjet důvěru žáků ve svou schopnost používat jazyk pro různé účely. Žáci by měli mít příležitost tyto komunikativní znalosti rozvíjet jak v mluvené, ale i psané formě. Měl by získat schopnost používat různé strategie při řešení problémů. Výuka by měla žáky inspirovat a vést jeho zájem o jazyk a jeho kulturu. Výuka angličtiny by měla dát žákům příležitost rozvíjet jejich schopnost:

- pochopit a interpretovat obsah mluvené angličtiny v různých typech textů
- vyjadřovat se a komunikovat v řeči a psaní
- používat jazyk, rozumět mu a domluvit se
- přemýšlet nad životními podmínkami, sociálními a kulturními jevy v různých kontextech v částech světa, kde se angličtina používá

Nyní si uvedeme cíle, kterých by mělo být dosaženo v uvedených ročnících se zaměřením pouze na 1. stupeň ZŠ:

1. – 3. ročník

- Komunikace – tématické okruhy, které jsou žákům dobře známé (zájmy, lidé, místa)
- Poslech a čtení – jednoduché pokyny a popisy, jednoduché rozhovory a dialogy, dramatizace, texty, říkadla, básničky, slova a fráze typické pro jejich prostředí, ve kterém bydlí a ve kterém se nacházejí
- Mluvení, psaní, diskuze – jednoduché prezentace, popisy, zprávy, texty, rýmy, dramatizace

4. – 6. ročník

- Komunikace – tématické okruhy, které jsou žákům dobře známé (zájmy, lidé, místa, aktivity, denní situace), zobrazení, pocity a zkušenosti, sociální vztahy v různých kontextech, kde se angličtina používá
- Poslech a čtení – čistá mluvená angličtina, média, ústní a písemné instrukce a podpisy, rozhovory, dialogy, dramatizace příběhu pro děti a mládež, písně, básně atd.
- Mluvení, psaní a diskuze – užívání jazykových strategií v dorozumívání, účastnit se a přispívat do diskuzí za použití otázek a frází, pravopis, intonace, zdvořilostní fráze, gramatické struktury atd.

8.3 Komparace cílů a očekávaných výstupů základního vzdělávání ve srovnávaných zemích

Obecným cílům je v RVP ZV věnována samostatná kapitola. Ve švédském kurikulu pro povinnou školu, předškolní třídu a volnočasová centra se tyto obecné cíle prolínají v jeho kapitolách. Jedná se především o hodnoty každého žáka, rozvoj jeho schopností a dovedností, jeho participace ve společnosti, úctu a toleranci k ostatním lidem, vědění o možnostech dalšího vzdělávání aj.

Jak je uvedeno výše, očekávané výstupy jsou ve švédském prostředí obsaženy v cílech vzdělávání. V obou případech se jedná o jakési dosažení takových znalostí, které jsou stanoveny pro daný předmět, a toho, co by měl žák umět na konci jednotlivých ročníků. V případě České republiky není dělení očekávaných výstupů na ročníky, ale na stupně vzdělávání, které jsou dále rozděleny na období. V obou sledovaných zemích je právě škola zodpovědná za to, aby bylo dosaženo očekávaných výstupů/cílů u každého žáka.

Jako příklad jsem si zvolila anglický jazyk, který je mi velmi blízký. Zaměřila jsem se na očekávané výstupy/cíle především na 1. stupni ZŠ. Můžeme sledovat, že jsou očekávané

výstupy/cíle anglického jazyka ve sledovaných zemích odlišné. Nároky na znalosti jsou ve Švédsku jednoznačně vyšší. Jako zdůvodnění považuji to, že je Švédsko mnohem vyspělejší zemí, co se týče jazykové vybavenosti žáků. Děti se běžně setkávají s anglickým jazykem v médiích a každodenních situacích, což jim velmi pomáhá v jejich zdokonalování. Švédsko také, se svou úrovní znalosti anglického jazyka, patří mezi velmi vyspělé země. V České republice se žáci, bohužel, s anglickým jazykem tak často nesetkávají, a proto na žáky nemohou být takové nároky, jako ve švédských školách. Rozdíly v úrovni anglického jazyka u žáků na 1. stupni ZŠ jsem mohla sledovat při mých návštěvách na švédských školách.

Podle mého názoru jsou očekávané výstupy/cíle ve sledovaných zemích srozumitelné a dostačující k tomu, aby podle nich byli učitelé schopni vytvořit své učební plány tak, aby těchto očekávaných výstupů/cílů bylo dosaženo.

9 KLÍČOVÉ KOMPETENCE A CELKOVÉ CÍLE

Klíčové kompetence se netýkají jen českého vzdělávání, ale jsou obsaženy ve vzdělávacích programech po celé Evropě. Většina evropských zemí se shodla na tom, že k tomu, aby byli dnešní lidé dobře připraveni na další profesní i osobní život a dovedli se plnohodnotně zapojit do dění ve společnosti, je nutné, aby byli připraveni na celoživotní učení.

Vzhledem k tomu, že má každý evropský stát odlišnou kulturu a tradice, mohou se klíčové kompetence jednotlivých zemí lišit. Jejich výběr a pojetí vychází z hodnot obecně přijímaných ve společnosti a z obecně sdílených představ o tom, které kompetence jedince přispívají k jeho vzdělávání, spokojenému a úspěšnému životu a k posilování funkcí občanské společnosti. (RVP ZV, 2013, str. 11, [online]. Dostupné z <http://www.nuv.cz/ramcove-vzdelavaci-programy/upraveny-rvp-zv>)

Za klíčové jsou v zemích považovány rozdílné dovednosti, znalosti, postoje a hodnoty. Avšak podstata toho, co se pod klíčovými kompetencemi skrývá, je ve své podstatě totožná.

9.1 Česká republika

Klíčové kompetence

RVP ZV definuje klíčové kompetence jako souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. **Základní vzdělávání má žákům pomoci** utvářet a postupně klíčové kompetence rozvíjet a poskytnout spolehlivý základ všeobecného vzdělání orientovaného zejména na situace blízké životu a na praktické jednání. Dokument RVP ZV uvádí následující kompetence:

- **Kompetence k učení**

Na základě těchto kompetencí, je žák schopen na konci základního vzdělávání, vyhledávat a třídit informace, pracovat se získanými termíny a informacemi, organizovat a řídit vlastní učení.

- **Kompetence k řešení problémů**

Díky této kompetenci je schopen hledat způsoby k řešení problémových situací. Umí kriticky myslet a uvážit svá rozhodnutí, za které je zodpovědný.

- **Kompetence komunikativní**

Tato kompetence rozvíjí žakovu schopnost vyjadřovat své myšlenky a názory, které si umí obhájit a využít v procesu socializace.

- **Kompetence sociální a personální**

Tato kompetence pomáhá účinné žakově spolupráce ve skupině, ve které se umí aktivně podílet. Respektuje, co druzí lidé říkají a dělají. Žák je vybaven sebedůvěrou.

- **Kompetence občanské**

Žák je díky této kompetenci schopen respektovat přesvědčení jiných lidí. Kompetence poskytuje pochopení o základních principech, zákonech a společenských normách.

- **Kompetence pracovní**

Pomáhá žákovi využívat jeho znalosti, díky kterým se připravuje na pracovní podmínky. K pracovním činnostem přistupuje z hlediska funkčnosti, hospodárnosti a ochrany svého zdraví.

Hlavní charakteristikou klíčových kompetencí je jejich přímé propojení se vzdělávacím obsahem jednotlivých vzdělávacích oblastí, respektive oborů, které přispívají k osvojení a rozvíjení těchto kompetencí. To následně posiluje činnostní charakter tzv. očekávaných výstupů, které jsou obsaženy ve vzdělávacím obsahu.

Smyslem a cílem klíčových kompetencí je vybavit všechny žáky souborem těchto kompetencí na úrovni, která je pro ně dosažitelná a připravit je tak na další vzdělávání a uplatnění ve společnosti.

Všechny kompetence se navzájem prolínají. Nejedná se o proces přímého vyučování jednotlivých kompetencí, ale o jejich postupné nabývání, které probíhá již v předškolním vzdělávání, pokračují základním vzděláváním a následně v průběhu celého života. Představují tzv. ideální stav, kterého by žáci měli dosáhnout na konci povinné školní docházky. Škola by měla žákům pomoci tyto kompetence vytvářet.

9.2 Švédsko

V České republice se v RVP ZV setkáváme s klíčovými kompetencemi, které ve švédském kurikulu stěží najdeme. Zastupují je – Obecné cíle a hodnoty (Overall goals and guidelines).

Celkové cíle

Stejně jako český vzdělávací systém, tak i ten švédský je orientován takovým směrem, aby splňoval základní cíle, které jsou obsaženy v národním kurikulu, stanovené vládou. Jsou v něm definovány cíle, kterých má být během vzdělávání dosaženo. Záleží však na jednotlivých obcích a školách, jak si své konkrétní vzdělávací a učební plány pro jednotlivé předměty vytvoří.

Celkové cíle jsou stanoveny obecně pro základní vzdělávání, ale také konkrétně u jednotlivých předmětů, které se vztahují právě na daný předmět. Tyto cíle jsou uvedeny ve třetí kapitole, která se vyučovacími předměty zabývá.

Celkové cíle a hodnoty jsou druhou kapitolou švédského kurikula. V každé podkapitole jsou obsaženy cíle, kterých by žáci, prostřednictvím školy, měli dosáhnout. Jsou zde uvedeny i takové, kterých by měli dosáhnout učitelé v průběhu edukace. Kapitola je dále rozdělena na osm svých podkapitol:

- **Normy a hodnoty (Norms and values)**

Cíle školy

Žák umí vyjádřit své hodnoty a respektovat vnitřní hodnoty ostatních lidí. Má úctu k ostatním lidem ve svém okolí, pomáhá jim a jedná s nimi v nejlepším zájmu.

Cíle učitele

Měl by s žáky otevřeně komunikovat a diskutovat o hodnotách a problémech. Pomoci jim s rozvíjením spoluúčasti ve skupině. Měl by zajistit nezbytná opatření, aby nedošlo k diskriminaci. Spolupracovat s rodinami žáků.

- **Znalosti (Knowledges)**

Cíle školy

Díky tomuto cíli žák umí používat Švédštinu v mluvené i psané formě. Umí komunikovat v anglickém jazyce a v jiném cizím jazyce. Své matematické znalosti

používá v běžném životě. Žák je schopen řešit problémy, učit se, objevovat a pracovat s dalšími lidmi. V rámci svých schopností se cítí sebevědomě. Umí kriticky myslet na základě svých znalostí. O Švédsku, jakožto zemi, kde žije, zná historii, kulturu a náboženství. Umí chápat význam životního stylu. Umí se vyjadřovat pomocí jazyka, umění, hudby, divadla, tance, ale také pomocí moderní technologie, komunikace a kreativity. Dělá rozhodnutí o své profesní orientaci na základě vlastní dobré informovanosti.

Cíle učitele

Měl by brát v úvahu individuální potřeby každého žáka, jeho myšlení a zkušenosti. Podpořit žákovu chuť učit, rozvíjet svou kreativitu se a jeho vlastní sebedůvěru. Slabší žáky stimulovat a podporovat v jejich činnostech. Ocenit žákův pokrok v jeho učení a komunikaci. Učit žáky nést zodpovědnost za své úkoly. Dát žáku možnost zajímat se o předmět do hloubky a uplatnění mezipředmětových vztahů. Těchto všech cílů dosáhnout s pomocí ostatních učitelů.

- **Odpovědnost žáků a vliv (Responsibility and influence of people)**

Cíle školy

Tento cíl vede žáka k osobní zodpovědnosti za své studium. Má znalosti o principech demokracie a rozvíjí své schopnosti pracovat na základě tohoto principu.

Cíle učitele

Učitel by měl brát ohled na žákovu schopnost převzít za své učení a práce ve škole zodpovědnost. Aby metody, obsahy a formy vyučování, které učitel zvolí, obohatily žáka v jeho vzdělávání a růstu a sám si mohl tyto metody a formy vyzkoušet a pomoci učiteli výuku plánovat.

- **Škola a domov (School and home)**

Cíl školy

Žák se umí rozhodovat v záležitostech, které se týkají jeho budoucnosti. Má přehled o místní komunitě a jejím fungování a také o kulturním životě. Je si vědom možností, díky kterým se může dále vzdělávat ve Švédsku nebo jiných zemích.

Cíle učitele

Učitel spolupracuje s rodiči žáka. Informuje je o jeho znalostech, chování a jeho situaci ve škole.

- **Spolupráce (Transition and cooperation)**

Cíle učitele

Učitel by měl rozvíjet spolupráci mezi mateřskou školou, předškolní třídou, školou a volnočasovými centry. S ostatními zaměstnanci si vyměňovat zkušenosti.

- **Škola a okolní svět (The school and the surrounding world)**

Cíle školy

Každý žák by měl mít představu o své budoucnosti. Žák má přehled o komunitě, ve které žije, kulturním životě a organizacích v jeho blízkosti. Je si vědom možností dalšího vzdělávání v rámci Švédska ale i jiných zemí.

Cíle učitele

Tento cíl má za úkol podporovat žáka v jeho rozhodování o jeho dalším vzdělávání a pomoci mu jeho rozhodnutí uskutečnit.

- **Hodnocení a známkování (Assessment and grades)**

Cíle školy

Cílem je, aby žák uměl vyvíjet zodpovědnost za své studium. Měl by rozvíjet schopnosti samostatně posuzovat výkonnost svou a ostatních.

Cíle učitele

Učitel hodnotí žáka na základě požadavků stanovených v učebnicích, národních požadavků na znalosti a všech informací o žákovi. Hodnocení je předkládáno řediteli školy a rodičům žáka. Hodnocení probíhá ústní nebo písemnou formou.

- **Zodpovědnost třídního učitele (Responsibility of the headteacher)**

V této podkapitole nejsou uvedeny ani cíle školy, ani cíle učitele. Podkapitola uvádí, za co je zodpovědný ředitel školy. Jako příklad uvádím zodpovědnost za zabezpečení kvalitních materiálů a pomůcek do výuky a vybavení školy. Uvádí také zodpovědnost ředitele za personál školy.

Jak bylo zmíněno výše, cíle jsou uvedeny také u jednotlivých vyučovacích předmětů, které jsou vyučovány na 1. stupni základních škol.

9.3 Komparace klíčových kompetencí a obecných cílů

Klíčové kompetence jsou chápány jako cíle základního vzdělávání. U problematiky kompetencí žáků je důležité, aby docházelo k propojení teorie a praxe. To znamená, aby modelové kompetence byly začleňovány do kurikulárních dokumentů škol. Učitel má za úkol, aby k tomuto „praktickému“ využití kompetencí docházelo během edukačním procesu. Kompetence působí velmi rozsáhle, a proto často dochází k problémům, v rozvoji kompetencí v edukační praxi. Řeší se otázky, zda mají být kompetence u všech žáků stejné, nebo má být jejich úroveň u každého žáka individuálně odlišná. Mezi další otázky patří, jak mají učitelé rozpoznávat, zda si konkrétní žák osvojil takovou úroveň kompetencí, kterou má dosáhnout. Prozatím nebyly vytvořeny nástroje k tomu, aby bylo možno sledovat, jak klíčové kompetence u žáků fungují v jejich dalším rozvoji a dalším vzděláváním. Podle mého názoru jsou klíčové kompetence velmi obecně stanovené, a považuji za náročné, jejich začlenění do výuky tak, aby jich bylo dosaženo v plné míře.

Můžeme sledovat podobné prvky v kompetencích komunikativních a cílech s názvem „Znalosti“. V obou případech je dbáno na to, aby žák uměl komunikovat ve svém rodném, i cizím jazyce. Uměl tak vyjádřit své myšlenky a znalosti, které používá v běžném životě. Kompetence sociální a personální, spolu s kompetencemi k řešení problémů, jsou taktéž zahrnuty v cíli „Znalosti“. Důraz je kladen na spolupráci s ostatními lidmi, schopnost řešit problémy. Žák by měl umět řešit problémy na základně kritického myšlení, které je postaveno na jeho znalostech.

Švédské obecné cíle jsou také věnovány zodpovědnosti třídního učitele a spolupráci mezi školou a dalšími školními institucemi, jako je mateřská škola, předškolní třída aj. S tímto se v českých klíčových kompetencích nesetkáváme, jelikož jsou zaměřeny především na žáka.

Obecné cíle, se kterými se setkáváme ve švédských školách, tvoří naše české klíčové kompetence. Rozdělení na cíle, kterých má dosáhnout škola, jakožto celek, a cíle, kterých má být dosaženo pomocí učitelů, považuji za velmi efektivní. Žáci by měli těchto cílů dosáhnout, po ukončení základního vzdělávání, stejně jako je to s kompetencemi v českých školách.

Vymezené cíle mi připadají více konkrétní, než vymezené klíčové kompetence. Jsou zaměřeny jak na okruh školy, tak na život žáků mimo školu, s ohledem na jejich budoucnost a celoživotní učení.

10 OBSAHY ZÁKLADNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE A ŠVÉDSKU

Již v dávných historických počátcích školy, jakožto vzdělávací instituce, až do současnosti, se lidé zabývali tím, co má být obsahem vzdělávání. Názory se lišily a stále liší především z důvodu odlišnosti národních kultur. Liší se především v časových dotacích, vymezených pro jednotlivé předměty nebo oblasti vzdělávacích obsahů. Některé země kladou větší důraz na výuku matematiky, jiné zase na cizí jazyky.

Pokud chceme dosáhnout vzdělávacích a výukových cílů, pomůže nám k tomu obsah vyučování, který je jeho základním prostředkem. Obsah vyučování bývá vymezován jako souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a zájmů, které si jedinec osvojil prostřednictvím vzdělávacího procesu – ve škole i mimo školu. (Vališová, Kasíková 2007, str. 143) V této části diplomové práce bych chtěla porovnat obsahy vzdělávání v České republice Švédsku se zaměřením především na 1. stupeň ZŠ.

10.1 Česká republika

Zavedením RVP ZV došlo oproti předchozímu stavu k principu integrace (propojení) obsahu vzdělávání. Školy tak mají možnost integrace jak mezi předměty, tak mezi tématy uvnitř předmětů. Mohou také využít průřezových témat, díky nimž také dochází ke zmíněné integraci. Průřezová témata nejsou samostatnými vyučovacími předměty, nýbrž si je školy mohou zařazovat do vzdělávacích obsahů na základě školních vzdělávacích programů.

Vzdělávací obsah je ukotven v dokumentu RVP ZV, část C. Je rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí a jejich obsahově blízkých vzdělávacích oborů:

- Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk, Další cizí jazyk)
- Matematika a její aplikace (Matematika a její aplikace)
- Informační a komunikační technologie (Informační a komunikační technologie)
- Člověk a jeho svět (Člověk a jeho svět)
- Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství)
- Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)
- Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova)
- Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)
- Člověk a svět práce (Člověk a svět práce)

Mezi předměty, které jsou součástí vzdělávacích oborů a jsou vyučovány na 1. stupni českých základních škol, patří:

- Český jazyk
- Cizí jazyk
- Matematika
- Prvouka
- Přírodověda
- Vlastivěda
- Hudební výchova
- Tělesná výchova
- Výtvarná výchova
- Pracovní činnosti.

V tabulce 7 uvádíme rámcový učební plán s jednotlivými vzdělávacími oblastmi, vzdělávacími obory a jejich minimálními časovými dotacemi. Učební plán, jak ho definuje Vališová a Kasíková, je „pedagogický dokument, který konkretizuje obsah vzdělání vzhledem k typu a stupni školy. Určuje předměty, jejich pořadí, posloupnost podle jednotlivých ročníků, týdenní počet hodin každého předmětu i celkový počet hodin ve vyučovacím předmětu.“ (Vališová, Kasíková, str. 146) Mimo to závazně stanovuje vzdělávací obory, které jsou v rámcovém učebním plánu zahrnuty, slouží školám při vytváření jejich školních učebních programů. Škola tak může do jisté míry rozhodnout o počtu vyučovacích předmětů a jejich časové dotaci.

Tvorba učebních plánů se opírá o analýzu obecných cílů, k nimž má vzdělávání na daných stupních či typech škol směřovat. Obsah učebních plánů se historicky mění a vyvíjí. (Skalková, 2007, str. 8)

Vzdělávací oblasti	Vzdělávací obory	1. stupeň	2. stupeň
		1.-5. ročník	6.-9. ročník
		Minimální časová dotace	
Jazyk a jazyková komunikace	Český jazyk a literatura	35	15
	Cizí jazyk	9	12
	Další cizí jazyk	-	6
Matematika a její aplikace		20	15
Informační a komunikační technologie		1	1
Člověk a jeho svět		12	-
Člověk a společnost	Dějepis	-	11
	Výchova k občanství		
Člověk a příroda	Fyzika	-	21
	Chemie	-	
	Přírodopis	-	
	Zeměpis	-	
Umění a kultura	Hudební výchova	12	10
	Výtvarná výchova		
Člověk a zdraví	Výchova ke zdraví	-	10
	Tělesná výchova	10	
Člověk a svět práce		5	3
Disponibilní časová dotace		14	24 (z toho 6 DCJ) ³
Celková povinná časová dotace		118	122

Tabulka 7: Rámcový učební plán a hodinové dotace (RVP ZV, 2013)

Z tabulky je zřejmé, které předměty jsou vyučovány na úrovni prvního stupně základní školy. V českých školách je největší důraz kladen na mateřský jazyk, pro který je vyčleněna největší časová dotace, oproti ostatním předmětům.

Co se týče maximální týdenní hodinové dotace, ta nesmí být ve školním vzdělávacím programu překročena. Pro jednotlivé ročníky základní školy je stanovena školským zákonem. Pro 1. a 2. ročník to je 22 hodin a pro 3. – 5. ročník 26 hodin.

Na prvním i druhém stupni jsou k dispozici disponibilní hodiny. O využití těchto hodin rozhodují ředitelé školy. Využití celé disponibilní časové dotace v ŠVP je však

³ Z toho 6 další cizí jazyk

závazné. Tyto hodiny mohou být využity na realizaci průřezových témat, posílení dotace jednotlivých vzdělávacích oblastí a oborů aj.

10.2 Švédsko

Obsahy a cíle předmětů jsou stanoveny v Sylabech pro povinné školní vzdělávání, které jsou ukotveny v Kurikulu pro povinnou školu, předškolní třídu a volnočasová centra. Mezi vyučovací předměty na prvním stupni základních škol patří:

- Výtvarná výchova
- Anglický jazyk
- Domácí hospodaření
- Tělesná a zdravotní výchova
- Matematika
- Moderní jazyky
- Výuka mateřského jazyka
- Hudební výchova
- Biologie
- Fyzika
- Chemie,
- Zeměpis
- Dějepis
- Náboženství
- Občanská výchova
- Řemesla
- Švédština (popřípadě švédština jako druhý jazyk)
- Technika.

Předmět	Hodinová dotace předmětů na 9 let povinné školní docházky
Umění	230
Anglický jazyk	480
Domácí hospodaření	118
Tělesná výchova a zdraví	500
Matematika	1020
Moderní jazyky	320
Hudební výchova	230
Biologie, fyzika, chemie, technologie	800
Zeměpis, historie, náboženství, občanská nauka	885
Praktická výchova	118
Švédština, švédština jako druhý jazyk	1490
Dotace, které mohou ovlivnit sami žáci	382
Celková garantovaná dotace	6785
Dotace, které může ovlivnit škola	600

Tabulka 8: Dotace předmětů na 9 let povinné školní docházky (Skolverket, 2013)

Z počtu dotovaných vyučovacích hodin je zřejmé, že je kladen velký důraz především na matematiku, anglický jazyk a tělesnou výchovu a zdravotní výchovu. Za povšimnutí stojí, že jazyky jsou rozděleny na dvě roviny – anglický jazyk a moderní jazyky. Je zřejmé, že švédské školství anglický jazyk nezařazuje mezi moderní jazyky, ale jako samostatný cizí jazyk. Do kategorie moderní jazyk zpravidla patří francouzština, španělština, němčina. Tyto jazyky jsou nejčastěji nabízené. Mohou se však objevit také jazyky jako ruština, finština či italština. Záleží na škole, které jazyky žákům nabídne a také na zájmu o daný jazyk.

Ve švédských sylabech ale najdeme takové předměty, které jsou typické právě pro Švédské vzdělávání. Jedná se například o Švédštinu jako druhého jazyka. Švédsko je multikulturní zemí, která je v posledních letech známá vysokým počtem přistěhovalců, kteří do země stále přichází. Tito lidé mluví svým mateřským jazykem, kterým není švédština. Prostřednictvím tohoto předmětu mají tito žáci možnost naučit se švédštinu, jako svůj druhý jazyk. Po zvládnutí tohoto předmětu jsou žáci schopni se dorozumívat ústní i písemnou formou, číst a poslouchat.

Předmět Domácí hospodářství by měl v žácích rozvíjet jejich zájem o práci, finance a chod domácnosti. Učí se, jak si legální cestou vydělat peníze, jak s těmito penězi zacházet

a být schopen šetřit. Rozvíjí se jejich znalosti o rovnoprávnosti pohlaví ale i rovný přístup k domácím pracím. Žáci se naučí vybírat vhodné potraviny a jejich následné zpracování.

Za velmi specifický předmět můžeme považovat znakový jazyk pro slyšící. Jak je uvedeno v kurikulu: „Znalost znakového jazyka pro slyšící nám dává předpoklad pro fungování přirozeným způsobem ve společnosti neslyšících a jiných uživatelů znakového jazyka.“ (*Curriculum for the compulsory school, preschool class and the recreation centre: Skolverket*, str. 244 [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <http://www.skolverket.se>) Žáci jsou schopni číst a porozumět textům ve znakovém jazyce. Umí komunikovat a hlavně vcítit se do role slepého člověka.

Všechny předměty, kromě moderních jazyků a zeměpisu, jsou vyučovány již od první třídy. Moderní jazyky a zeměpis jsou vyučovány od čtvrté třídy.

Každá škola poskytuje svým žákům volitelné hodiny, neboli profily, které žáci mohou navštěvovat. Žák si zvolí podle svého uvážení, který profil si zvolí a který ho zajímá. Profily slouží k prohloubení zájmů žáků. Jsou považovány za nástroj, který má žáky podporovat v jejich učení. Ve většině případů jsou vedeny třídním učitelem, či jinými učiteli, kteří na škole působí. Tyto formy vyučování se odehrávají v odpoledních hodinách po skončení povinné výuky.

Předměty na 1. stupni ZŠ se dělí na úrovně 1. - 3. třída a 4. - 6. třída. Ve většině škol učí od 1. do 3. třídy téměř všechny předměty jeden učitel. V některých případech může dojít k tomu, že předměty jako jsou hudební výchova, tělesná a zdravotní výchova učí jiný učitel. S tímto se setkáváme i na českých školách, kdy na tyto předměty dochází do třídy učitel, který má na předměty odbornou specializaci. Předměty ve 4. a 5. ročníku, kterými jsou cizí jazyky, matematika, pracovní vyučování a výtvarná výchova, vyučují zpravidla specializovaní učitelé.

10.3 Komparace obsahů základního vzdělávání

Pokud bychom měli porovnat předměty, které se vyučují na prvním stupni v České republice a ve Švédsku, najdeme v jejich výčtu jisté rozdíly. Předměty jako matematika, mateřský jazyk, tělesná výchova aj. nacházíme ve vzdělávacím obsahu obou zemí. Předměty jako domácí hospodaření, moderní jazyky, fyzika, chemie, náboženství, občanská nauka či technika v prostředí prvního stupně české školy stěží najdeme.

Další vzdělávací obor, který se na prvním stupni v české škole neobjevuje, je předmět informační technologie. Žáci se s nimi během studia setkávají, ale nemají je přímo stanoveny, jako samotný předmět. S tím se setkávají až na druhém stupni. Zvláštností ve švédském

obsahu vzdělávání je předmět švédština jako druhý jazyk. Jak už bylo zmiňováno výše, Švédsko je multikulturní zemí. Proto bylo třeba přizpůsobit se trendům a tento předmět zavést do vzdělávání.

Tak jako ve Švédsku je kladen největší důraz na švédštinu, tak v českých školách je primárním předmětem mateřský jazyk, tedy čeština. To stejné můžeme říci o matematice, která je stejně jako ve Švédsku dalším důležitým předmětem, na který je časová dotace vyšší, než u jiných předmětů. S výukou dalších cizích jazyků, se v České republice na prvním stupni základních škol nesetkáváme.

V porovnání se Švédskem se v prostředí prvního stupně základní školy nesetkáváme s předměty jako biologie, fyzika, chemie, zeměpis, dějepis a občanská výchova. Tyto vzdělávací obory jsou součástí 2. stupně základní školy.

Co do množství času celkově věnovaného na školní vzdělávání v daném věku žáků se Česká republika a Švédsko diferencují. V tabulce níže je uveden minimální počet vyučovacích hodin v českých základních školách. V případě Švédska se jedná o odhad minimálního počtu vyučovacích hodin.

Země	Průměrný počet vyučovacích hodin za rok	
	Věk 7-8 let	Věk 9-11 let
Česká republika	588	706
Švédsko	741	741

Tabulka 9: Průměrný počet vyučovacích hodin za rok (Education at a Glance, 2010)

11 POČTY ŽÁKŮ A VELIKOST TŘÍD V ČESKÝCH A ŠVÉDSKÝCH ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH

Vzdělávání jako takové se netýká jen vzdělávacích obsahů a dokumentů, ale také samotného edukačního procesu, který probíhá v tzv. edukačním prostředí. Tomu se budeme věnovat v této kapitole.

11.1 Česká republika

Počty žáků v základních školách se měnily v závislosti počtu ročníků základní školy, odchodech žáků na víceletá gymnázia a velikosti odpovídající věkové populace 6-14letých. Ve statistikách Vývojové ročenky školství 2003/04-2012/13 můžeme sledovat, že se počet žáků od roku 2007/08, který v tomto roce dosáhl 888 000, stále snižuje. V roce 2012/13 to bylo už jen 848 755 žáků. (Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy [online]. [cit. 2014-09-18]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/vyvojova-rocenka-skolstvi-2003-04-2012-13>).

Velikost tříd, měřená počtem žáků, může mít vliv na kvalitu edukačního procesu. Průcha (Srovnávací pedagogika, 2012, str. 110) uvádí dvě roviny, které propočty ovlivňují. Je to rovina ekonomická a pedagogicko-psychologická. Z ekonomické stránky, čím menší počet žáků ve třídách je, tím je vzdělávací systém dražší. A to z důvodu většího počtu vyučovacích hodin, učeben, učitelů aj. V případě stránky pedagogicko-psychologické, čím menší je počet žáků ve třídě, tím efektivnější je edukační proces, jelikož se učitelé mohou žákům více věnovat.

Podle § 23 Školského zákona (ČESKO. Zákon č. 561 ze dne 10. listopadu 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004, částka 10277. [cit. 2014-11-02]. Dostupné také z: <http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>) stanovuje předpisem nejnižší počet žáků a studentů v jednotlivých druzích škol Ministerstvo školství. Podle vyhlášky č. 48/2005 Sb. je v průměru nejmenší počet žáků na jednu třídu 17. Nejvyšší počet žáků ve třídě je 30. Za určitých podmínek mohou zřizovatelé škol povolit výjimku a to až do 4 žáků z počtu stanoveného právním předpisem. Pokud však škol průměrného minimálního počtu žáků ve třídě nedosáhne, může dostat od svého zřizovatele výjimku k existenci. Žáci jsou do tříd rozdělováni podle věkového hlediska.

S počtem žáků ve třídě úzce souvisí indikátor poměru počtu žáků k počtu učitelů. Je obecně souzeno, že čím je menší počet žáků připadajících na jednoho učitele, tím je výuka kvalitnější. Z historického hlediska se počet žáků na učitele stále snižuje.

Země	Primární školy
Česká republika	18,1
Švédsko	12,2

Tabulka 10: Počet žáků připadajících na jednoho učitele (Education at a Glance, 2010)

11.2 Švédsko

Podle Národní agentury pro vzdělání je ve Švédsku více než 912.000 žáků v základních školách. Tento počet se každým rokem zvyšuje. Odhaduje se, že ve školním roce 2018/2019 bude počet zhruba milion žáků.

V akademickém roce 2012/13 se na území Švédska nacházelo 4 114 státních základních škol, 5 Sami základních škol a 790 soukromých škol. V tomtéž akademickém roce navštěvovalo 87% žáků právě státní základní školy.

Velikost tříd není centrálně stanovena. Určují ji obce a školy ve školních rozhodnutích. V průměru má každá třída 19 žáků. Velikosti tříd se však liší podle typu školy. Ve státních školách je to již zmiňovaných 19 žáků, ve školách nezávislých je to 16 studentů ve třídě.

Národní agentura pro vzdělání uvádí, že se od roku 2008 zvýšil počet žáků ve třídě v průměru o 2 studenty. To se týče i 1. – 3. ročníku základní školy, kde se čísla zvýšila. Od původních 15 se počet žáků ve třídě zvýšil na 18. (Skolverket. Národní agentura pro vzdělání. [online]. [cit. 2014-11-02]. Dostupné z: <http://www.skolverket.se>)

11.3 Komparace počtu žáků a velikosti tříd v České republice a Švédsku

Velikost tříd ve Švédsku není centrálně stanovena. Určují ji obce a školy ve školních rozhodnutích. Má zkušenost po návštěvách švédských škol je taková, že na jednoho učitele připadá zhruba 20 – 22 žáků ve třídě. Učitel má tak možnost věnovat se žákům více, než když je ve školní třídě žáků třicet, jak můžeme běžně sledovat na českých školách.

Tím, že se ve třídě nachází tak malé množství žáků, má učitel možnost věnovat se jednotlivým žákům více během vyučování, ale i mimo něj. S menším počtem žáků ve třídě

je také mnohem lépe organizována výuka, a je zde prostor pro uplatnění nových vyučovacích metod, které při velkém počtu žáků není tak jednoduché zrealizovat.

Velký počet žáků v českých třídách závisí, stejně jako financování učebních pomůcek a dalších nákladů na žáka, na finančním rozpočtu rezortu školství. V České republice je finanční rozpočet pro vzdělávání nedostatečný. Proto v posledních letech dochází k zavírání základních škol, z důvodu nedostatku žáků. Ve většině případů se jedná o školy vesnické a málotřídní, ve kterých není tak velký počet žáků, jako ve školách městských. Žáci z těchto škol přecházejí na jiné školy, kde jsou začleněni do stávajících tříd. To způsobuje, že se už takto početné třídy mnohem více rozrostou. To má poté za následek špatný dopad na samotnou výuku, kdy se často stává neefektivní.

Objevují se také třídy, kde se vyskytuje žák se speciálními potřebami, kterému v tak velkém počtu žáků ve třídě, nemůže být věnována dostatečná pozornost učitele. V praxi na české základní škole jsem tuto zkušenost zažila. Ve Švédsku je takovým žákům přidělen asistent, který se žákovi individuálně věnuje a během výuky mu pomáhá. Vše je samozřejmě otázkou financí škol, které jsou v České republice často nedostačující na to, aby asistenty mohla žákům poskytnout.

V českých třídách je velmi běžné, že žáci sedí v lavicích po dvou, v řadách za sebou. Je to ustálená forma rozsazení žáků, která je ve školách již po staletí stále stejná. Je také kladen velký důraz na to, aby se žáci během vyučování nevybavovali a často pracovali samostatně. Existuje málo učitelů a ředitelů, kteří by využívali jinou formu rozdělení lavic ve třídách. Považuji to za velkou nevýhodu.

Ve švédských školách je běžné, že žáci sedí po čtyřech, u dvou spojených lavic. Mají tak příležitost spolupracovat s ostatními spolužáky, diskutovat o tématech, mohou si navzájem pomáhat a doplňovat své znalosti a dovednosti. Právě diskusi a spolupráci mezi žáky považují za velmi přínosnou formu jak pro žáky, tak pro učitele.

12 HODNOCENÍ

Hodnocení je nedílnou součástí činností učitele a činností žáků ve škole. Ovlivňuje kvalitu výchovně vzdělávacího procesu. Prostřednictvím hodnocení se dozvídáme, zda je vyučování úspěšné. Pomáhá nám plánovat další cíle vyučování a prostředky k jejich naplnění. Funguje jako významná motivace žáka k učení a poskytuje mu důležité informace o vlastním postupu v učení.

V důsledku společenských změn se objevují nové pohledy na oblast hodnocení. Učitelé se snaží usilovat o všestranné poznávání žáka, vyhledávat pozitivní rysy žákovy osobnosti a dále je rozvíjet a prohlubovat. Na jejich základě později vytvářet podmínky pro seberealizaci dítěte a přispívat k vytváření předpokladů úspěšného člověka.

12.1 Česká republika

Školní hodnocení se u nás objevuje již s Felbigerovým Školním řádem (1774) a Knihou metodní (1775). Právě v tomto období se při odchodu ze školy začalo vydávat vysvědčení, jako forma závěrečného hodnocení žáka.

Hodnocení v současné české škole může mít formu klasifikačního stupně (dále jen klasifikace) slovně nebo kombinací obou způsobů. O formě, kterou si škola zvolí, rozhoduje ředitel školy se souhlasem školské rady. V případě použití klasifikace je žák klasifikován stupni: 1 (výborný), 2 (chvalitebný), 3 (dobrý), 4 (dostatečný), 5 (nedostatečný).

Na prvním stupni základních škol se můžeme setkat se slovním hodnocením. Přestože se odborníci shodují na tom, že slovní hodnocení je na rozdíl od klasického známkování pro žáky více motivující, dokáže jim poskytnout lepší zpětnou vazbu a zabývá se i hůře měřitelnými kvalitami žáka, není na českých školách stále příliš běžné.

Klasifikace nám v podstatě umožňuje hodnotit jen výsledky žákovy práce. Oproti tomu, slovní hodnocení navíc dovoluje popsat i jiné, hůře měřitelné či dokonce neměřitelné kvality. A to především s ohledem na žákovy možnosti, jeho vrozené předpoklady či jiné okolnosti, například vytrvalost, pečlivost, práci s chybou, schopnost prezentování vlastní práce, spolupráci s ostatními nebo kreativitu.

Žáci jsou v průběhu roku hodnoceni v jednotlivých předmětech. Toto průběžné hodnocení se později promítne v prvním a druhém pololetí, kdy žáci obdrží pololetní vysvědčení. V sumativním hodnocení jako vysvědčení je poměrným součtem aktivit žáka v průběhu pololetí výstupem celková známka. Tato známka by měla vyjadřovat úroveň

dosažených dlouhodobých cílů, tedy jak se žákovi podařilo splnit cíle vyučování určitého předmětu na konci daného období. Chování je hodnoceno v závěrečném hodnocení každého pololetí. V posledním ročníku základní školy se neskládá žádná zkouška. Žáci, pokud bylo jejich hodnocení vyhovující, přestupují na střední školy.

Přestup žáka do dalšího ročníku je podmíněn jeho výsledky. Pokud žák na konci hodnocení neprospěl, nepostupuje tak do dalšího ročníku. Pravidla hodnocení výsledků vzdělávání žáků jsou ustanoveny v § 51 až § 53 zákona č. 561/2004 Sb. (ČESKO. Zákon č. 561 ze dne 10. listopadu 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004, částka 190. cit. 2014-11-03. Dostupné také z: <http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>) Je také uvedeno ve školním vzdělávacím programu.

12.2 Švédsko

Hodnocení žáků ve školním vzdělávání zaznamenává v poslední době výrazné změny. Když bylo v devadesátých letech minulého století zavedeno nové kurikulum, byla tato změna spojena se zavedením nového systému známkování.

Zatímco starý systém se zaměřoval na kvantitu, což znamenalo známky 1-5, nový systém se orientoval spíše na kvalitativní taxonomii. Našli se učitelé, kteří se neustále chtěli vrátit ke starému systému, který jim mohl pomoci k udělování dobrých známek a tím i větší úspěšnosti jednotlivých škol. Proto bylo nutné zavést nový systém známkování.

Nejenže mají učitelé své žáky vzdělávat, ale jejich úkolem je také mít veškerou zodpovědnost za hodnocení. S novým kurikulem přišel také jiný pohled na hodnocení žáků. Učitelé se začali více orientovat na žákovy znalosti, které měly být v souladu s cíli, které jsou definovány v sylabech. I přesto, že žáci v prvních letech školní docházky nejsou známkováni, musí učitel provádět žákovo neustálé hodnocení, psát zprávy o jejich výsledcích, které slouží jako informace pro rodiče.

Podle zákona 2010:2022 13. kapitoly § 13 by měl učitel 1. - 5. ročníku provádět jedenkrát za semestr rozhovor s rodiči a žáky, v českém prostředí nazývané třídní schůzky. Učitel by měl informovat o žákových znalostech a jeho individuálním postupu. Žák se takto dozví, co je třeba zlepšit, aby dosáhl všech cílů, které jsou uvedeny v osnovách. (SWEDEN. Zákon č. 2022 ze dne 23. června 2010 The Education Act. In: *Ministry of Education*. [2014-09-11]. Dostupné také z: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-2010800_sfs-2010_800/?bet=2010:800#K13)

Hodnocení ve švédských školách je mírně odlišné od hodnocení na českých školách. Žáci 1. - 5. ročníku nejsou hodnoceni známkami, ale pomocí dokumentu nazývaným Individuální vývoj (Individual Development), který vytváří sám učitel. Dokument je psán průběžně během celého školního roku a slouží jako shrnutí toho, čeho žák dokázal, v čem se zlepšil či zhoršil. Jsou zde uvedeny znalosti žáka ve vztahu k poznání předmětů, kterým se žák vyučuje. Jaká opatření jsou nutná, aby žák dosáhl předepsaných znalostí a odborných dovedností, které jsou v souladu se vzdělávacím programem. Záleží na učiteli, jakou formu toto hodnocení bude mít

Až od konce šestého ročníku základní školy jsou žáci hodnoceni pomocí stupňů známek. Podle zákona 2010:2022 by mělo být hodnocení odstupňováno v souladu s tímto zákonem. Znamky ukazují, do jaké míry dosáhl žák obecných požadavků na znalosti dané pro různé předměty. Pro posouzení stupně známky napomáhají specifické znalostní požadavky pro tyto stupně uvedené v kurikulu.

Stupně jsou uvedeny v národní hodnotící stupnici v šesti úrovních. Stupně jsou označeny A, B, C, D, E a F. Stupeň A chápeme jako nejlepší a stupněm F označujeme stupeň nejhorší, neboli neprospěl. Tento typ hodnocení je používán v ročnících 6 - 9 u všech předmětů, které má žák splnit. Netýká se to však předmětu jazyka. Jazyk je hodnocen až od 7. ročníku.

V šestém, sedmém a osmém ročníku jsou žáci hodnoceni na konci podzimního semestru a jarního semestru. Pololetní známky devátého ročníku ovlivňují žákův postup na střední školu. Každoročně jsou pořádány rozhovory s žáky, učiteli a rodiči. Cílem je hodnotit pokrok dětí v jejich rozvoji a učení. Důraz je kladen na žákův rozvoj, vědomosti, sociální kompetence a cíle, jichž má během dané doby dosáhnout.

Učitel by neměl žáka hodnotit jen pomocí známek z testů či výsledků národních zkoušek, ale sledovat jeho vývoj a rozvoj znalostí a dovedností jako celku v průběhu školního roku.

Celostátní testy

Celostátní testy (Nationella prov) slouží jako podpora pro učitele a přispívá k rovnocennému hodnocení a klasifikace ve škole. Celostátní testy se provádějí v některých předmětech ve třetím, šestém a devátém ročníku. Je to vláda, kdo rozhoduje, kterých předmětů se testy budou týkat, jakých stupňů škol se budou týkat a jak budou provedeny. Ve 3. ročníku je test skládán z předmětů matematika, švédština/švédština jako druhý jazyk.

(Skolverket. Národní agentura pro vzdělání. [online]. [cit. cit. 2014-11-02]. Dostupné z: <http://www.skolverket.se>)

Cílem národních testů je podporovat rovné a spravedlivé hodnocení. Poskytuje základ pro analýzu, která zkoumá, do jaké míry jsou splněny požadavky na znalosti na dané úrovni školy. Mohou také pomoci konkretizovat s učebními osnovami a tematickými plány a tím tak zvýšit úspěch pro studenty. Testy také poskytují obraz o tom, jak je vzdělávání efektivní, což může dát ukazatele o tom, jak jej lze dále rozvíjet. Výsledky testů jsou veřejně dostupné na webových stránkách národní agentury pro vzdělání. (Skolverket. Národní agentura pro vzdělání. [online]. [cit. 2014-11-02]. Dostupné z: <http://www.skolverket.se>)

Národní testy mají mnoho výhod, ale také některé špatné stránky. Za jednu z nevýhod je považováno to, že se testy týkají pouze některých předmětů. Další nevýhodou je, že se nedají zhodnotit znalosti v průběhu daného času.

12.3 Komparace hodnocení

Zavedením kurikulárních změn došlo také ke změnám v hodnocení žáka. Jelikož má hodnocení velký vliv na školní prožitky žáků a na motivaci k učení, je nutné tomuto tématu věnovat velkou pozornost. Neustále se vedou debaty o tom, jak hodnotit žáky na základních školách, především na prvním stupni. Zda uplatňovat slovní hodnocení nebo formu známek. V českém prostředí škol záleží na učiteli, jakou formu hodnocení si pro své žáky zvolí. I přesto, že je slovní hodnocení čím dál více populární, převažuje mezi českými učiteli hodnocení prostřednictvím známek, a to i na prvním stupni.

Ve Švédsku, stejně jako v mnoha jiných zemích Evropy, jako například Velké Británii, používají učitele pro hodnocení na prvním stupni slovní formu. Je to pro učitele velmi náročný proces. Během jednotlivých pololetí si učitelé vedou záznamy o žákově pokroku a jeho schopnostech, které na konci pololetí zhodnotí. Tyto informace pak sdělí rodičům.

Převládá u mě názor, že numerické vyjádření znalostí žáka, není nejvhodnějším způsobem, jak vystihnout kvalitu žákova pokroku. Týká se to především prvního stupně, kdy žák nastoupí do prvního první třídy a prochází velmi složitou a náročnou situací, která je pro něj nová. V této fázi je velmi složité změřit žákův výkon a jeho vědomosti. Hodnocení je velmi individuální a není možné například pro známku 3, stanovit stejné nároky u všech žáků. Vždy je nutno brát ohledy na individualitu žáka a sílu jeho individuálního pokroku. Žáci jsou totiž velmi často na rozdílných úrovních. Proto upřednostňuji švédský

způsob písemného hodnocení, jelikož si myslím, že je pro žáky a jejich rodiče mnohem přínosnější.

S celostátními testy, jako je tomu ve Švédsku, se v České republice nesetkáváme. V dnešní době se však na některých školách objevuje testování ve formě SCIO testů, kterých se školy účastní dobrovolně. Zjišťuje se tak kvalita jednotlivých škol a míra dosažení cílů, tak jak je tomu ve Švédsku. Tyto testy jsou určeny pro žáky 5. a 9. ročníků. Žáci jsou na testy průběžně připravováni během výuky. Považuji toto testování jako velmi přínosné pro samotné žáky. Již na prvním stupni se setkají s podobou testů, které je budou čekat na přijímacích zkouškách na střední, a později i na vysoké školy.

SHRNUTÍ

Vzdělávání v obou zemích bylo již od pradávna pod vlivem křesťanství. Proto docházelo k tomu, že vliv nad vzděláváním, byl v rukou církve. Na školách bylo vyučování zaměřeno především na náboženství. Zavedením povinné školní docházky v obou zemích můžeme považovat za počátek školství. Tato povinnost vydržela až dodnes, kdy je základní vzdělávání povinné pro všechny děti na území České republiky a Švédska.

Nástup do 1. ročníků je ve sledovaných zemích odlišný. Švédští žáci nastupují do základních škol o rok později, než čeští žáci. Z toho důvodu také ukončují základní vzdělání o rok později. Délka základního vzdělávání je u obou zemí 9 let.

Vzdělávání, spolu s materiálním vybavením, dopravou do školy a stravou, je pro všechny švédské žáky poskytováno zdarma. V České republice je vzdělávání poskytováno taktéž zdarma, ale rodiče žáků musejí přispívat na materiální vybavení a stravu pro své děti.

V obou zemích jsou zavedeny přípravné třídy, které pomáhají k jednoduššímu přechodu žáka mezi předškolním a školním vzděláváním. Ve Švédsku jsou tyto předškolní třídy běžné více, než v České republice.

Vzdělávání v obou zemích je podmíněno kurikulárními dokumenty, které jsou závazné, a na jejich základě si školy vytvářejí své školní vzdělávací programy. Kurikulární dokumenty jsou svým obsahem ve srovnávaných zemích podobné.

Klíčové kompetence, jak jsou uvedeny v českém kurikulu, ve švédském kurikulu nenajdeme. Tyto kompetence jsou zpracovány pod názvem – Celkové cíle. Jsou ovšem v podstatě podobné, jako kompetence. Nacházíme zde ale samozřejmě i malé rozdíly.

V obou sledovaných zemích je organizace vyučovací jednotky přizpůsobena dané zemi. V České republice se stále neupustilo od 45 minut, pro jednu vyučovací jednotku. Ve Švédsku se běžně jedná o 2x45 minut, pro jeden předmět. To platí i pro 1. stupeň ZŠ.

Obě země kladou velký důraz na mateřský jazyk, kterému náleží největší počet vyučovacích hodin. V prostředí 1. stupně ZŠ nenajdeme předměty jako je chemie, fyzika či biologie, jako je tomu ve Švédsku. Tyto předměty jsou přizpůsobeny věku žáků a jejich vyučování je spíše praktické, než teoretické.

Hodnocení na 1. stupni ZŠ v České republice je prováděno většinou pomocí známek 1 – 5. Ve Švédsku převládá ústní hodnocení. Se známkami v prostředí 1. stupně ZŠ se vůbec nesetkáváme. Švédští učitelé považují slovní hodnocení za mnohem více motivující,

než známky. Mohou tak vyjádřit hodnocení jedince s ohledem na jeho rozvoj dovedností a schopností. Je ovšem pravdou, že se poslední dobou diskutuje o zavedení známkování.

ZÁVĚR

Škola je nepostradatelnou institucí, jejíž hlavní funkce je cílené vzdělávání žáků. Vzdělávání, které se v ní uskutečňuje, tvoří základ společnosti. Základní škola je povinnou vzdělávací institucí, která svým žákům dává základní rozhled, získat základní hodnoty a postoje, na nichž spočívá demokratická společnost. Učitel by se měl snažit žáka rozvíjet tak, aby byla zohledněna jeho individualita. Tato podstata je totožná pro většinu školských institucí po celém světě. Jinak tomu není ani v zemích jako Česká republika a Švédsko, které jsou stěžejními pro tuto práci.

Cílem diplomové práce byla komparace vzdělávání na 1. stupni základních škol v České republice a Švédsku. Hlavním cílem bylo upozornit na rozdílnosti ve vzdělávání a legislativě ve sledovaných zemích.

Úkolem první části diplomové práce bylo vysvětlení základních pojmů související s tématem práce. Zaměřila jsem se na pojmy jako kurikulum, rozdíl mezi vzděláváním a vzděláním. Čtenáře jsme seznámili s podstatou srovnávací pedagogiky a mezinárodní klasifikační normou vzdělávání ISCED 2011, která je pro komparaci dvou rozdílných zemí důležitá. Považovali jsme také za podstatné, věnovat se legislativnímu rámci, který je podstatným pro uskutečňování vzdělávání v obou zemích.

V druhé části práce jsme se věnovali kurikulárním dokumentům pro oblast základního vzdělávání, s ohledem na 1. stupeň ZŠ. Kurikulární dokumenty jsou pro obě země závaznými. Dále také jednotlivým kapitolám kurikul, mezi které patří – cíle a očekávané výstupy, kompetence a obecné cíle, obsahy základního vzdělávání.

Mezi jednu z kapitol patří charakteristika vzdělávání na 1. stupni ZŠ ve sledovaných zemích. Došli jsme k závěru, že žáci v České republice nastupují do 1. ročníků o rok dříve, než žáci ve Švédsku. Liší se také požadavky zemí pro vstup dítěte na základní školu. Obecné cíle základního vzdělávání jsou v obou zemích podobné. Je kladen velký důraz na rozvoj jedince s ohledem na jeho individualitu, jeho podporu v dalším vzdělávání a jeho účast ve společnosti.

V závěrečné části diplomové práce jsme se věnovali počtům žáků ve třídách, kde jsme došli k závěru, že z důvodu nedostatků finančních zdrojů ministerstva školství, mají české třídy větší počty žáků, než ty švédské. To považujeme za velký nedostatek.

Hlavním účelem této práce bylo shromáždit dostupné informace týkající se vybraného tématu a nastínit je čtenáři, aby si mohl vytvořit představu o tom, jak funguje vzdělávání v jiné evropské zemi. Švédsko je zemí, která je na velmi vysoké úrovni, co se týče

vzdělávání. Proto si myslíme, že právě tato země je dostatečně inspirativní, pro naše prostředí škol. Poznatky mohou také být přínosem pro pedagogy, kteří se o danou problematiku zajímají. Podle mého názoru jsme cíl práce splnili.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ČÁBALOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 272 s. ISBN 978-802-4729-930.
2. JEŽKOVÁ, Věra. *Školní vzdělávání ve Švédsku*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2011, 190 s. ISBN 978-802-4620-213.
3. JŮVA, Vladimír. *Úvod do srovnávací pedagogiky*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. 223 s. ISBN 80-85931-79-6
4. KOMENSKÝ, Jan Amos. *Obecná porada o nápravě věcí lidských: (výbor z díla)*. 1. vyd. (v tomto uspořádání). Editor Miroslav Sedláček. Brno: Soliton, 2007, 309 s. ISBN 978-802-3989-199.
5. KOTÁSEK, Jiří, ed. et al. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. Praha: Tauris, 2001. 98 s. ISBN 80-211-0372-8
6. MARLOW-FERGUSON, Rebecca. *World education encyclopedia: a survey of educational systems worldwide*. 2nd ed. Detroit: Gale Group/Thomson Learning, c2002, 1747 p. ISBN 07876558053.
7. PRŮHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 3. přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2002, 481 s., ISBN 80-7367-047-X
8. PRŮCHA, Jan. *Pedagogický slovník: základy mezinárodní komparace vzdělávacích systémů*. 3. rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2001, 322 s. ISBN 80-717-8579-2.
9. PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky*. 2. rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2012, 334 s. ISBN 978-80-262-0191-5
10. PRŮCHA, Jan. *Srovnávací pedagogika: mezinárodní komparace vzdělávacích systémů*. 2. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2012, 334 s. ISBN 978-80-262-0191-5.

11. PRŮCHA, Jan. *Vzdělávání a školství ve světě: základy mezinárodní komparace vzdělávacích systémů*. 2. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 1999, 319 s. ISBN 80-717-8290-4.
12. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2009, 395 s. ISBN 978-807-3676-476.
13. SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. 2. rozš. a aktualiz. 1.vyd. Praha: Grada, 2007, 322 s. ISBN 978-80-247-1821-7.
14. SPILKOVÁ, Vladimíra. *Proměny primárního vzdělávání v ČR*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 312 s. ISBN 80-7178-942-9.
15. ULLA RIIS, Editor. *Four essays on educational systems and reforms in modern times: the case of the Swedish educational system, the case of the Swedish teacher training system, the case of the Turkish teacher training system, the Turkish and the Swedish primary teacher training system compared*. 1. vyd. Uppsala: Pedagogiska institutionen, Uppsala universitet, 2010, 190 s. ISBN 978-915-0621-501.
16. VALIŠOVÁ, Alena KASÍKOVÁ, Hana. *Pedagogika pro učitele*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, 402 s. ISBN 978-802-4717-340.
17. VALIŠOVÁ, Alena, KASÍKOVÁ Hana (eds.);[autorský kolektiv Miroslav Bureš...et al.]. *Pedagogika pro učitele*. 2. rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011, 456 s. ISBN 978-80-247-3357-9
18. VÁŇOVÁ, Miroslava. *Teoretické a metodologické otázky srovnávací pedagogiky: základy mezinárodní komparace vzdělávacích systémů*. 3.rozš. a aktual. vyd. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 1998, 91 s. ISBN 80-860-3951-X.
19. WALTEROVÁ, Eliška. *Kurikulum: proměny a trendy v mezinárodní perspektivě*. 1. vyd., Brno: Grada, 1994, 185 s. ISBN 80-210-0846-6

20. WALTEROVÁ, Eliška a kol. *Úloha školy v rozvoji a vzdělanosti*. 1. vyd. Brno: Paido, 2004, 295 s. ISBN 80-7315-083-2

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

1. *Curriculum for the compulsory school, preschool class and the recreation centre: Skolverket* [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: http://www.skolverket.se/om-skolverket/visa-enskild-publikation?_xurl_=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwtpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D2687
2. Česká školní inspekce [online]. [cit. 2014-09-20]. Dostupné z: <http://www.csicr.cz/cz/ZAKLADNI-INFORMACE/O-nas>
3. *Český statistický úřad: Klasifikace CZ-ISCED* [online]. [cit. 2014-10-30]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/klasifikace_vzdelani_\(cz_isced_2011\)/\\$File/cz-isced%202011.pdf](http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/klasifikace_vzdelani_(cz_isced_2011)/$File/cz-isced%202011.pdf)
4. *Český statistický úřad: Mezinárodní klasifikace vzdělávání ISCED 1997* [online]. [cit. 2014-10-18]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/klasifikace_isced_97/\\$File/isced_97.pdf](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/klasifikace_isced_97/$File/isced_97.pdf)
5. *Český statistický úřad: Zařazení českých vzdělávacích program do Klasifikace vzdělávání ISCED 2011* [online]. [cit. 2014-10-30]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/zarazeni_ceskych_vzdelavacich_programu_do_klasifikace_vzdelani_\(cz_isced_2011\)/\\$File/zarazeni_ceskych_vzdelavacich_programu_do_klasifikace_vzdelani_cz_isced_2011.pdf](http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/zarazeni_ceskych_vzdelavacich_programu_do_klasifikace_vzdelani_(cz_isced_2011)/$File/zarazeni_ceskych_vzdelavacich_programu_do_klasifikace_vzdelani_cz_isced_2011.pdf)
6. *Education at a Glance 2010: OECD Indicators* [online]. [cit. 2014-10-11]. Dostupné z: http://www.oecd.org/edu/EAG%202012_e-book_EN_200912.pdf
7. *Eurydice: Key Data on Education in Europe 2012* [online]. [cit. 2014-09-09]. Dostupné z: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/134EN.pdf

8. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy [online]. [cit. 2014-09-18]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/vyvojova-rocenka-skolstvi-2003-04-2012-13>
9. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (se změnami k 1. 9. 2013). [online]. [cit. 2014-08-15]. Praha. Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2013. 142s. Dostupné z <http://www.nuv.cz/ramcove-vzdelavaci-programy/upraveny-rvp-zv>
10. Regeringskansliet. [online]. [cit. 2014-07-18]. Dostupné z: <http://www.government.se/>
11. Riksdagen. [online]. [cit. 2014-12-05]. Dostupné z: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningsamling/Skollag-2010800_sfs-2010-800/?bet=2010:800#K26
12. Skandinavie.info [online]. [cit. 2014-08-05]. Dostupné z: <http://www.skandinavie.info/historie-svedska/>
13. Skolinspektionen. [online]. [cit. 2014-09-13]. Dostupné z: <http://www.skolinspektionen.se/en/About-Skolinspektionen/The-activities-of-the-School-Inspectorate/>
14. Skolverket. Národní agentura pro vzdělání. [online]. [cit. 2014-11-02]. Dostupné z: <http://www.skolverket.se>
15. Sveriges Riksdag. [online]. [cit. 2014-09-01]. Dostupné z: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningsamling/Skollag-2010800_sfs-2010-800/?bet=2010:800
16. Výhled vzdělávací politiky: *Česká republika* [online]. [cit. 2014-08-02]. Dostupné z: <http://www.csicr.cz/getattachment/01a4a6f7-b690-46f8-96b7-e98941adbba0>
17. Wikipedie [online]. Wikipedie, otevřená encyklopedie. [cit. 2014-09-15]. Dostupné na: http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cesko#Samostatn.C3.A1_.C4.8Cesk.C3.A1_republika

SEZNAM LEGISLATIVNÍCH DOKUMENTŮ

1. ČESKO. Zákon č. 561 ze dne 10. listopadu 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004, částka 190. cit. 2014-11-03. Dostupné také z: <http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>)
2. ČESKO. Zákon č. 561 ze dne 10. listopadu 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004, částka 10269. cit. 2014-11-02. Dostupné také z: <http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>)
3. ČESKO. Zákon č. 561 ze dne 10. listopadu 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004, částka 10277. cit. 2014-11-02. Dostupné také z: <http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>)
4. SWEDEN. Zákon č. 2022 ze dne 1. července 2011 The Education Act. In: *Ministry of Education* . cit. 2014-09-11. Dostupné také z: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-2010800_sfs-2010-800/?bet=2010:800#K13
5. Vyhláška č. 48/2005 Sb. o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky

SEZNAM TABULEK

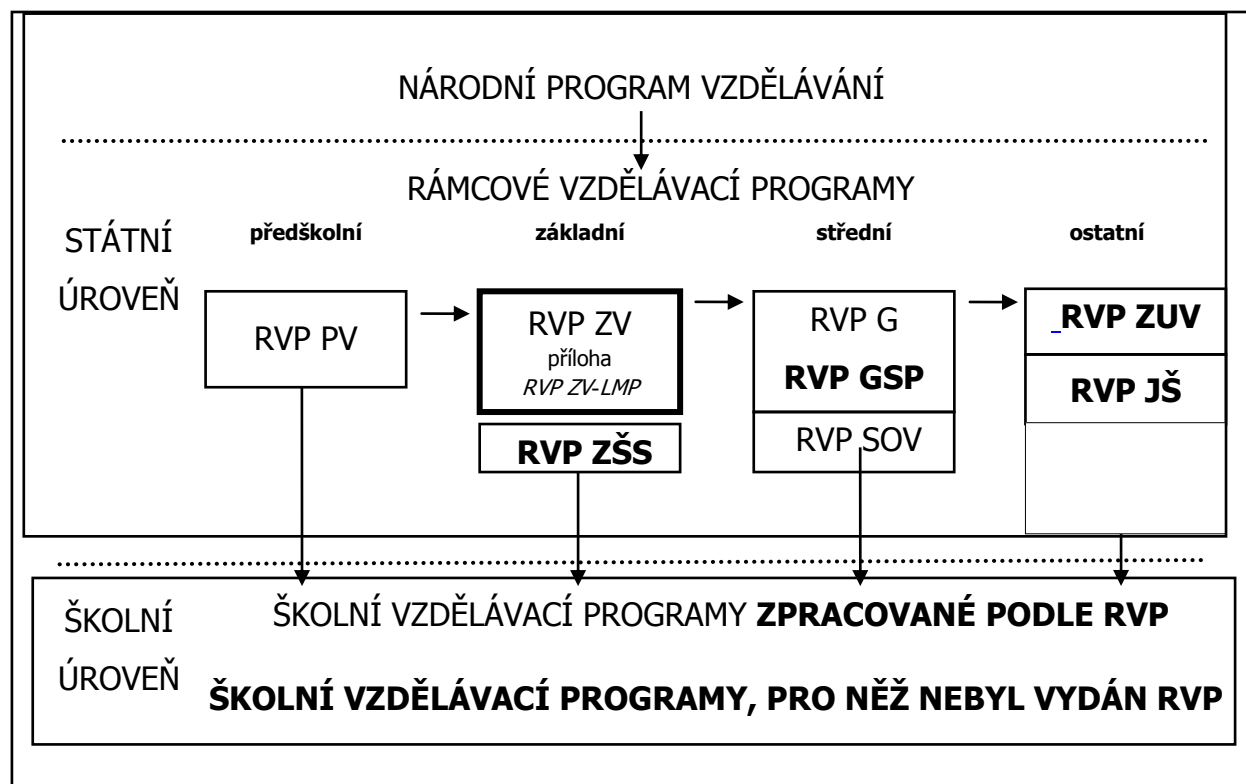
Tabulka 1: Švédský vzdělávací systém povinného a nepovinného vzdělávání.....	21
Tabulka 2: Mezinárodní norma pro klasifikaci vzdělávání CZ-ISCED 2011 (Český statistický úřad 2011).....	26
Tabulka 3: Zařazení do vzdělávacích stupňů a ročníků základních škol v návaznosti na mezinárodní klasifikace vzdělávání CZ-ISCED 2011 (Český statistický úřad, 2011).....	27
Tabulka 4: Legislativní předpisy pro vzdělávání na základních školách	28
Tabulka 5: Kurikulární dokumenty sledovaných zemí.....	32
Tabulka 6: Délka povinného primárního vzdělávání (Eurydice, 2011)	40
Tabulka 7: Rámcový učební plán a hodinové dotace (RVP ZV, 2013)	59
Tabulka 8: Dotace předmětů na 9 let povinné školní docházky (Skolverket, 2013).....	61
Tabulka 9: Průměrný počet vyučovacích hodin za rok (Education at a Glance, 2010)	63
Tabulka 10: Počet žáků připadajících na jednoho učitele (Education at a Glance, 2010)	65

SEZNAM PŘÍLOH

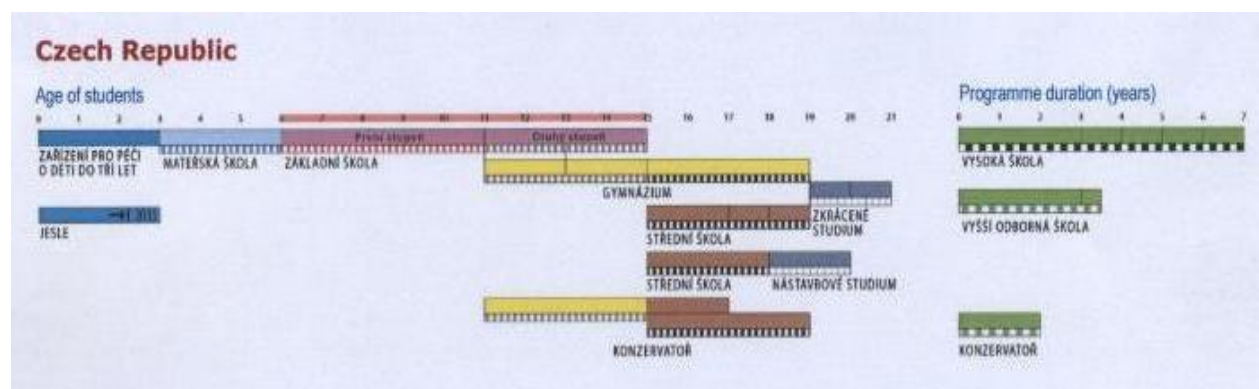
Příloha 1: Systém kurikulárních dokumentů v České republice.....	84
Příloha 2: Délka primárního vzdělávání v České republice	84
Příloha 3: Délka primárního vzdělávání ve Švédsku.....	85

PŘÍLOHY

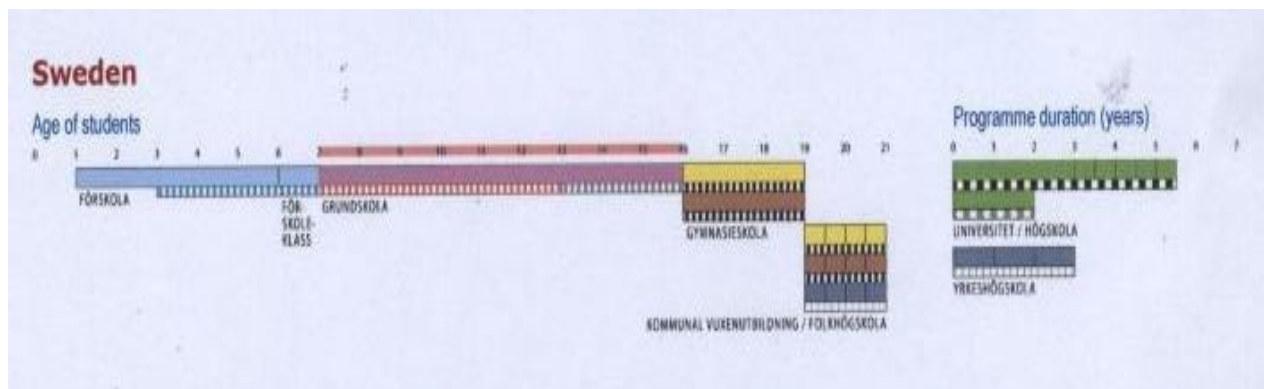
Příloha 1: Systém kurikulárních dokumentů v České republice

Příloha 2: Délka primárního vzdělávání v České republice

Příloha 3: Délka primárního vzdělávání ve Švédsku

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Lenka Křižanová
Katedra:	Katedra primární a preprimární pedagogiky
Vedoucí práce:	Doc. PhDr. Eva Šmelová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	Komparace vzdělávání na 1. stupni základních škol v České republice a Švédsku
Název v angličtině:	Comparison between primary education in the Czech republic and Sweden
Anotace práce:	Cílem diplomové práce je porovnání vzdělávání na 1. stupni základních škol v České republice a Švédsku, zjištění rozdílů a jejich organizace. V diplomové práci jsou vymezeny základní pojmy, jmenovitě kurikulum, vzdělávání a vzdělání. Dále je popsán historický vývoj vzdělávání ve sledovaných zemích napříč jejich školskou legislativou. Část práce je věnována kurikulárním dokumentům a jejich uplatnění a fungování na 1. stupni základních škol ve sledovaných zemích
Klíčová slova:	Kurikulum, základní vzdělávání, povinná školní docházka, český vzdělávací systém, švédský vzdělávací systém
Anotace v angličtině:	The main goal of the thesis is comparison between primary education in the Czech republic and Sweden with focus on grades one to five and trying to find their differences and their educational organisation. Part of the thesis is focused on curriculum, education, primary education, compulsory education, educational system. There is described historical development of education in the Czech republic and Sweden through school legislation. Part of this thesis describe curriculum documents and their use and function on primary level in the countries.
Klíčová slova v angličtině:	Curriculum, primary education, compulsory education, Czech educational system, Swedish educational system

Přílohy vázané v práci:	Příloha 1: Systém kurikulárních dokumentů v České republice Příloha 2: Délka primárního vzdělávání v České republice Příloha 3: Délka primárního vzdělávání ve Švédsku
Rozsah práce:	83 stran
Jazyk práce:	Český jazyk